

NORMATIVNI OKVIR KOMBINIRANEGA IZOBRAŽEVANJA

VESNA SKRBINJEK,¹ ANDREJ FLOGIE²

¹ Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije Celje, Celje, Slovenija
vesna.skrbinjek@mfdps.si

² Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Maribor, Slovenija
andrej.flogie@um.si

Poglavje analizira normativni okvir, ki opredeljuje pogoje za izvajanje kombiniranega izobraževanja v slovenskem visokošolskem prostoru. Avtorja v imenu celotne skupine raziskovalcev predstavi veljavno zakonodajo, strateške dokumente in podzakonske akte, zlasti v kontekstu Zakona o visokem šolstvu ter Pravilnika o standardih in normativih. Ugotavljata, da trenutna ureditev ne sledi v celoti sodobnim oblikam izobraževanja, kot je kombinirano učenje, ter da primanjkuje jasnih določil o minimalnih standardih, kakovosti izvajanja in digitalni podpori. Izpostavljena je potreba po posodobitvi zakonodaje, ki bi omogočila večjo fleksibilnost, hkrati pa ohranila visoke kakovostne zahteve. Poglavje poudarja pomen celovite sistemske ureditve, ki bo podprla trajnostno in učinkovito vključevanje kombiniranih oblik poučevanja.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fnm.3.2025.4](https://doi.org/10.18690/um.fnm.3.2025.4)

ISBN
978-961-299-028-2

Ključna beseda:
normativni okvir,
visokošolska zakonodaja,
kombinirano izobraževanje,
kakovost izobraževanja,
pravne podlage

Obstoječi normativni okvirji v evropskem izobraževalnem prostoru

Uvod

Digitalna preobrazba, ki jo pospešujejo inovacije in tehnološki razvoj, spreminja družbo, trg dela in prihodnji razvoj, kar je od pandemije Covid-19 naprej občutil tudi izobraževalni sistem. (*Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021–2027) | European Education Area*, n.d.). Pred pandemijo Covid-19 je bil vpliv digitalne prenove na izobraževanje omejen, po pandemiji pa je jasno, da se mora sistem izobraževanja preoblikovati in ustrezno pripraviti na uporabo digitalnih tehnologij. Pospešil se je aktualni trend e-izobraževanja ter uporaba kombiniranega izobraževanja, ki omogoča nove in inovativne načine poučevanja in komunikacije na spletu. Študije Talis (OECD, 2018) in podatki Eurostat (*Digital Economy and Society Statistics - Households and Individuals*, n.d.) kažejo na pomanjkljivo pripravljenost učiteljev na uporabo digitalnih tehnologij, pomanjkanje usposobljenosti za uporabo digitalnih tehnologij med mladimi ter neenak dostop do računalnikov in internetne povezave, poznano tudi pod pojmom digitalni razkorak. Zaradi tega se EU predvsem usmerja k zmanjševanju razlik v dostopu do digitalne tehnologije, podpori učiteljem in zagotovitvi ustrezne tehnološke infrastrukture.

Na evropski ravni ni konkretnih zakonodajnih aktov, ki bi se osredotočali zgolj na kombinirano izobraževanje, vendar pa Evropska unija zagotavlja smernice in priporočila za digitalno izobraževanje in uporabo tehnologije pri učenju (*Digital Education Initiatives | European Education Area*, n.d.). Priporočila Evropske komisije težijo k spodbujanju izobraževalnih sistemov držav članic, z vrsto dokumentov in smernic, k izboljšanju in posodobitvi svojih izobraževalnih sistemov, za potrebe digitalne dobe. EU ponuja smernice in spodbuja sodelovanje, vendar ne narekuje specifičnih politik. Izpostavljajo se predvsem potrebe po izboljšanju digitalnih kompetenc v izobraževanju, hkrati pa se ugotavlja, da je kriza povečala neenakosti/digitalni razkorak med tistimi, ki imajo dostop do digitalne tehnologije, in tistimi, ki ga nimajo.

Evropska komisija je zavezana k spodbujanju sodelovanja in izmenjavi najboljših praks med državami članicami v izobraževanju. V okviru tega cilja so bile oblikovane smernice in priporočila, ki podpirajo razvoj kombiniranega izobraževanja. Evropska Digitalna Agenda 2010–2020 je postavila temelje za razvoj digitalnih tehnologij v EU. Njeno nadaljevanje, Evropska Digitalna Agenda 2020–2030, se tako osredotoča

na korenite spremembe, ki jih prinašajo digitalne tehnologije in digitalne storitve. Ena od ključnih točk digitalne agende je poudarjanje pomena digitalnega izobraževanja in učenja na daljavo, kar vključuje tudi kombinirano izobraževanje. To odpira pot za večje vlaganje v digitalno infrastrukturo šol in spodbujanje uporabe tehnologij v izobraževanju tudi pri razvojnem delu. (*Digital Education Initiatives | European Education Area*, n.d.; *Evropska digitalna agenda | Kratki vodnik po Evropski uniji | Evropski parlament*, 2023)

Posebej izpostavljamo nov Akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027 (*Digital Education Action Plan, 2021–2027*), ki ga je Evropska komisija sprejela leta 2020 in ki prispeva k uresničevanju vizije o vzpostavitvi evropskega izobraževalnega prostora, podpira cilje evropskega programa znanj in spretnosti ter evropskega stebra socialnih pravic. Akcijski načrt ima dve prednostni področji: prvo je uvedba širokega nabora digitalnih tehnologij za izboljšanje in razširitev izobraževanja in usposabljanja, drugo pa izboljšanje digitalnih spretnosti in kompetenc za digitalno preobrazbo, da vsi učenci in študenti pridobijo digitalne kompetence, ki so bistvenega pomena za življenje, delo, učenje in napredovanje v svetu, ki je vse bolj odvisen od digitalnih tehnologij. Poleg tega Akcijski načrt izpostavlja pomembnost uporabe orodja za samoocenjevanje SELFIE kot primer dobre prakse in razvoja digitalnih kompetenc, ki bi omogočale državljanom samozavestno in kritično uporabo digitalne tehnologije ter znanje in spretnosti, potrebne v sodobni digitalni družbi. Načrt predvideva tudi več ukrepov, ki so namenjeni vzpostavitvi evropske platforme za digitalno visoko šolstvo, krepitvi odprte znanosti in znanosti za državljane ter tudi uvedbo predmetov programiranja v vseh evropskih šolah.

Drug dokument Evropske komisije, sprejet januarja 2022, je Strategija evropskih univerz (COM(2022) 16 final), ki navaja, da ima visokošolski sistem ključno vlogo pri okrevanju v obdobju po pandemiji ter pri oblikovanju trajnostnih in odpornih družb in gospodarstev v Evropi. Cilj strategije je pomagati in omogočiti univerzam, da se prilagodijo spreminjajočim se razmeram, napredujejo in prispevajo k odpornosti in okrevanju Evrope. V Strategiji sta odličnost in inkluzivnost prepoznani kot značilnosti evropskega visokega šolstva, spodbuja se vseživljenjsko izobraževanje in izpostavlja pomen pridobivanja kompetenc, ki bodo študentom omogočile, da bodo aktivni in angažirani državljani, zaposljivi na trgu dela danes in jutri.

Glede načinov izvedbe je kombinirano izobraževanje najbolj razširjeno v Evropskem visokošolskem prostoru, uporablja ga 75 % VŠZ (Gaebel in drugi, 2020). Kombinirano izobraževanje je bilo že leta 2017 izpostavljeno v Prenovljeni agendi EU o visokem šolstvu s priporočilom, da »tehnologija ponuja nove možnosti, kako se lahko strukturira način organizacije učenja in poučevanja« vključno z odprtim, spletnim in kombiniranim učenjem, s čimer se povečata prožnost ter interakcija med učiteljem in študentom. Prav tako je poudarila potrebo po izkoriščanju prosto dostopnih učnih virov (OER) in učne analitike zaradi potenciala za izboljšanje učenja.

Podpora s strani Evropske unije se izvaja na različne načine, kot so forumi za dialog, delovne skupine (angl. *Working group*), vzpostavljene v okviru Evropskega izobraževalnega prostora in Akcijskega načrta za digitalno izobraževanje, ter spletne platforme in skupnosti za izobraževanje in usposabljanje, ki podpirajo njihovo izvajanje (npr. platformi *School Education Gateway* in *eTwinning*). (*Blended Learning*, 2021) Cilji politik (glej npr. Razvoj šol in odlično poučevanje za dober začetek v življenju (COM(2017) 248) in prenovljena agenda o visokem šolstvu (COM(2017) 247)) naslavljajo in vključujejo predvsem smernice za:

- i) podpiranje visokokakovostnega izobraževanja,
- ii) izboljšanje njegove ustreznosti,
- iii) razvijanje digitalnih spretnosti Evropejcev in povečanje njihove prepoznavnosti,
- iv) spodbujanje inovacij in digitalne kompetence v vseh izobraževalnih institucijah ter
- v) odpiranje izobraževalnih sistemov.

Evropski normativni okvir kombiniranega izobraževanja

Evropska Unija na podlagi 165. člena pogodbe o delovanju EU »prispeva k razvoju kakovostnega izobraževanja s spodbujanjem sodelovanja med državami članicami ter po potrebi s podpiranjem in dopolnjevanjem njihovih dejavnosti, pri čemer v celoti upošteva odgovornost držav članic za vsebino poučevanja in organizacijo izobraževalnih sistemov«. (Priporočilo sveta SWD(2021) 219 final). Tako je normativni okvir kombiniranega izobraževanja v EU zasnovan na načelih subsidiarnosti in sorazmernosti, kar omogoča prilagajanje izobraževalnih sistemov posameznih držav članic lastnim kontekstom.

Za vsebino poučevanja ter organizacijo sistemov izobraževanja in usposabljanja so odgovorne države članice, ukrepi na ravni EU pa lahko s podporo sodelovanju, izmenjavo dobrih praks, okvirji, raziskavami, priporočili in drugimi orodji prispevajo k razvoju kakovostnega in vključujočega izobraževanja in usposabljanja. Ideja je, da skupno sodelovanje med državami članicami in izmenjava najboljših praks prispevajo k oblikovanju bolj enotnih smernic za kombinirano izobraževanje v EU. S tem je mišljeno, da se olajša prepoznavanje in priznavanje kvalifikacij, doseženih preko kombiniranega izobraževanja, ter spodbuja mobilnost študentov in učiteljev v EU. Ni pa posebej izpostavljenih enotnih meril ali standardov kombiniranega izobraževanja, ki bi bile primerne za visokošolsko izobraževanje.

Izkušnje, pridobljene s krizo zaradi pandemije, se odražajo v pobudah Sveta EU (2020), ki je izpostavil potrebo po digitalni preobrazbi sistemov izobraževanja in usposabljanja z vidikov kakovosti in naslavljanja družbenih izzivov, kot so zagotavljanje vključevanja in enakih možnosti, spodbujanje kohezije, zoperstavljanje dezinformacijam ter povezovanjem zbirk podatkov o odprtih izobraževalnih virih (angl. *Open educational resources - OER*⁵). S povečanjem dostopa do odprtih izobraževalnih virov in zbirk podatkov ter njihove razpoložljivosti se želi olajšati izmenjava različnih metodologij, orodij in gradiv za učenje na daljavo. V ta okvir sodijo obstoječe iniciative npr. eTwinning, platforma School Education Gateway in EPAL (elektronska platforma za izobraževanje odraslih v Evropi). Spodbuja se tudi uporaba orodij za samoocenjevanje, kot sta SELFIE in HEInnovate, za podporo digitalni zmogljivosti in preoblikovanje šol in visokošolskih zavodov. (Sklepi Sveta o boju proti krizi zaradi covid-19 v izobraževanju in usposabljanju 2020/C 212 I/03, 2020)

⁵ *Odprti učni viri* – Open Educational Resources (v nadaljevanju OER) so vsi učni viri, ki jih študenti in učitelji lahko prosto uporabljajo brez plačila avtorskih honorarjev ali licenčnih. Praviloma so opremljeni z licencami Creative Commons (CC), ki določajo različne načine uporabe avtorskega gradiva. OECD jih opredeljuje kot digitalizirane učne materiale, ki jih učitelji, študenti in drugi ponujajo prosto in odprto za uporabo pri poučevanju, učenju in raziskavah (Ischinger, 2007 v Camilleri, Ehlers in Pawlowski, 2014). Dostopni so v katerem koli mediju v javni domeni ter so izdani pod odprto licenco, ki dovoljuje dostop, uporabo, preurejanje, ponovno uporabo in/ali ponovno distribucijo s strani drugih, brez ali z delnimi omejitvami. Praviloma so objavljeni v formatih oz. na nosilcih, ki omogočajo čim enostavnejši dostop, uporabo, (pre)urejanje in predelavo. OER so torej digitalni izobraževalni viri, ki so brezplačno (brez stroškov) in prosto dostopni (brez licenčnih omejitev) učiteljem, drugemu izobraževalnemu osebju, študentom in vsem tistim, ki se učijo samostojno z namenom, da te vire uporabljajo, izmenjujejo, kombinirajo, prilagajajo in nadgrajujejo pri učenju, poučevanju in raziskovanju (Orr, Rimini in van Damme, 2015).

Smernice in priporočila Sveta EU so ključnega pomena za spodbujanje razvoja in uporabe kombiniranega izobraževanja v EU, saj se usmerjajo k »podpori državam članicam pri krepitvi pripravljenosti in odpornosti njihovih sistemov izobraževanja in usposabljanja z razvojem uravnoteženih pristopov kombiniranega učenja«. (Priporočilo sveta SWD(2021) 219 final). To bi naj omogočalo izmenjavo najboljših praks, krepitev digitalnih kompetenc učiteljev in zagotavljanje ustrezne infrastrukture. Poleg tega se priporočila osredotočajo na zagotavljanje ustreznega usposabljanja učiteljev za uporabo digitalnih tehnologij in metod kombiniranega izobraževanja. Vključuje tudi izobraževanje o učinkoviti uporabi digitalnih orodij, pedagoških pristopov in oblikovanju spletnih učnih virov. (Evropska komisija, 2013)

Evropska Digitalna Agenda (*Evropska digitalna agenda | Kratki vodnik po Evropski uniji | Evropski parlament*, 2023), Prenovljena agenda EU za visoko šolstvo v EU (2017), Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021–2027) (European Education Area, n.d.) in Evropski okvir za digitalne kompetence (*DigComp 2.2*) (Vuorikari in drugi, 2022) predstavljajo iztočnice za razvoj kombiniranega izobraževanja v EU. Veže jih skupno sodelovanje med državami članicami za oblikovanje usklajenih priporočil, ki bi omogočile priznavanje kvalifikacij, mobilnost in izmenjavo najboljših praks v kombiniranem izobraževanju v EU.

Akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027 (2020) izpostavlja ukrepe v podporo ciljem politik in prispeva k »napredku pri poveztivosti, razširjeni uporabi naprav in digitalnih aplikacij, potrebi po individualni prožnosti ter potrebi po digitalnih spretnostih«. Akcijski načrt vključuje ukrepe za spretno, učinkovito in enakopravno uporabo digitalnih tehnologij, ki podpirajo agendo visokokakovostnega in vključujočega, prožnega izobraževanja, osredotočenega na učeče se, v vseh fazah in na vseh stopnjah izobraževanja in usposabljanja. «Tehnologija omogoča večjo svobodo izvajanja poučevanja in spodbuja sodelovalno in ustvarjalno učenje, kjer se učenje organizira ali na spletu ali kombinirano, pri čemer so čas, kraj in hitrost prilagojeni potrebam posameznega učečega se. Vrsta in zasnova tehnoloških orodij in platform ter uporabljena digitalna pedagogika neposredno vplivajo na učeče se, saj jih lahko vključuje ali izključuje, zato je tako zelo pomemben vidik ustrezne rabe in veščine obvladovanja digitalnih tehnologij (Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021–2027) | European Education Area, n.d.)

Akcijski načrt (prav tam) podpira dva ključna cilja:

- i) začetek uporabe širokega in vse večjega nabora digitalnih tehnologij (aplikacij, platform, programske opreme) za izboljšanje in razširitev izobraževanja in usposabljanja (npr. spletno učenje, učenje na daljavo in kombinirano učenje) ter
- ii) opremiti učeče se z digitalnimi kompetencami (znanjem, spretnostmi in vedenjskimi vzorci) za življenje, delo, učenje in uspešnost v svetu, v katerem imajo digitalne tehnologije vse večjo vlogo.

Za podpiranje teh dveh vidikov digitalnega izobraževanja je potrebno oblikovati politike in ukrepe na več področjih, kot je infrastruktura, strategija in vodenje, znanje in spretnosti učiteljev, znanje in spretnosti učečih se, vsebina, učni načrti, preverjanje znanja in nacionalni pravni okvir.

Akcijski načrt (prav tam) prepoznava ključne dejavnike/cilje, ki prispevajo k učinkovitemu digitalnemu izobraževanju in usposabljanju:

- i) povezljivost in ustrezna digitalna infrastruktura za učeče se in izobraževalce;
- ii) učitelji in vodje usposabljanj, ki samozavestno uporabljajo digitalne tehnologije kot podporo pri poučevanju in digitalni pedagogiki ter so take uporabe tudi večji;
- iii) vodenje, sodelovanje ter izmenjava dobrih praks in inovativnih metod poučevanja.

Ukrepi politike kombiniranega izobraževanja se nanašajo na (Evropska komisija, 2021): 1) *enake pravice vseh učečih se*, ki zajema stalni izziv inkluzije ne glede na njihove okoliščine in glede na učne potrebe; 2) *sistemski pristop*, ki kombinirano izobraževanje vključuje na ravni sistema za inkluzivno, učinkovito in prilagojeno učenje za vse vključene, spodbujanje medsektorskega sodelovanja in prenosa znanja; 3) *podpiranje učiteljev*, ki potrebujejo pomoč pri zasnovi kombiniranega izobraževanja, tako da lahko razvijejo lasten pristop kombiniranega izobraževanja glede na njihove specifične kontekste, pri čemer lahko vključujejo zunanje partnerje, da vzajemno razvijajo svojo prakso; 4) *sodelovanje*, saj je kombinirano izobraževanje odvisno od sodelovanja znotraj šol in med šolami ter širšo skupnostjo; 5) *dostopnost* v smislu zagotavljanja dostopa do različnih učnih orodij, digitalnih naprav ipd., da lahko razvijejo širok nabor učnih kompetenc; 6) *dobro počutje*, povečanje potrebe po šoli kot

skupnosti, ki nudi prostor za dobrobit učečih se, njihovega duševnega zdravja in čustveno dobro počutje; 7) *digitalna tehnologija in vsebina*, vključuje omogočanje internetne infrastrukture in ustrezno rabo digitalnih tehnologij; 8) učni načrti in ocenjevanje, razvijanje fleksibilnosti v okviru učnih načrtov in omogočanje alternativnih načinov ocenjevanja, ki so podprte s kombiniranim izobraževanjem; 9) *šolska strategija in vodenje* v smislu zagotavljanja večje avtonomije za sprejemanje odločitev na vodstveni ravni šol o časovni izvedbi, logistiki in razpoložljivih virov za učenje; 10) *spremljanje* s podpiranjem pozitivnih sprememb v celotnem sistemu in redno ustvarjanje podatkov, ki lahko izboljšujejo učni proces kombiniranega izobraževanja in odkrivajo nove dobre prakse.

Imenovana delovna skupina (angl. *Working group*) za mandat 202 –2025, katere namen je podpora državam pri izvajanju strateškega okvira za Evropski izobraževalni prostor (2021–2030), izpostavlja sporočila za usmerjanje oblikovanja politik na področju vključujočih in učinkovitih pristopov kombiniranega izobraževanja (*New Report*, n.d.) za oblikovalce politik na i) EU ravni, ii) nacionalni, regionalni in/ali lokalni ravni ter na iii) ravni šol. Oblikovalci politik EU lahko podprejo kombinirano izobraževanje v formalnem šolskem izobraževanju z naslednjimi možnostmi (*New Report*, n.d.):

- i) s sporočanjem in širjenjem znanja o tem, kako lahko kombinirano izobraževanje podpira kakovostno in vključujoče izobraževanje;
- ii) s podpiranjem nadaljnjega mednarodnega učenja med vrstniki in raziskav o učinkoviti politiki in praksi kombiniranega izobraževanja.

Nacionalni, regionalni in/ali lokalni oblikovalci politike lahko ustvarijo naslednje pogoje za učinkovito kombinirano izobraževanje z:

- i) zagotavljanjem, da imajo vodje šol in učitelji čas in prožnost za inovacije;
- ii) deljenjem rezultatov raziskav, pilotnih projektov in primerov dobrih praks;
- iii) zagotavljanjem, da imajo šole dovolj denarja za podporo pri oblikovanju, izvajanju in vrednotenju kombiniranega izobraževanja;
- iv) zagotavljanjem, da standardi vodij šol in učiteljev, okviri kompetenc in/ali profesionalni profili odražajo nabor potrebnih veščin za učinkovito kombiniranega izobraževanja;

- v) spodbujanjem in ustvarjanjem spodbud in priložnosti za profesionalne možnosti učenja o kombiniranega izobraževanja za vodje šol in učitelje.

Vodje šol in njihove ekipe lahko pomagajo s:

- i) podpiranjem kulture kolektivne angažiranosti in odgovornosti znotraj šole,
- ii) mobilizacijo virov znotraj šole in skupnosti,
- iii) spodbujanjem sodelovanja v mrežah šol.

Evropska unija obravnava kombinirano izobraževanje tudi z vidika načina izgradnje bolj odpornih sistemov izobraževanja in usposabljanja **na primarni in sekundarni ravni**. (Blended Learning, 2021) Manj poudarka se daje terciarni ravni izobraževanja zaradi avtonomije VSŽ. Priporočila Sveta EU (2021) se nanašajo na pristope kombiniranega izobraževanja za kakovostno in vključujoče osnovno in srednje izobraževanje. Kombinirano izobraževanje je v priporočilu opredeljeno kot: »model, ki združuje izobraževanje v živo v učilnicah in inovativno uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT).« Kombinirano izobraževanje pomeni preoblikovanje izobraževalnega okolja in učne izkušnje, s čimer se omogoča ustroj 'skupnosti raziskovanja'. Kombinirano izobraževanje se povezuje z uporabo digitalnih tehnologij, vendar lahko vključuje tudi kombiniranje različnih fizičnih okolij, kot so podjetja, centri za usposabljanje, učenje na daljavo, na prostem in kulturna mesta. (Blended Learning, 2021).

Na primarni in sekundarni ravni se je s strani Evropske komisije oblikovala opredelitev kombiniranega izobraževanja, ki poudarja uporabo »več kot enega pristopa k učenju in vključuje i) kombinacijo fizičnega šolskega okolja in virtualnega učnega ter ii) kombinacijo različnih orodij za učenje, ki so lahko digitalna (vključno z spletnimi) in nedigitalna. Učitelji in šole s pomočjo svoje strokovne presoje izbirajo in omogočijo uporabo teh kombinacij pri različnih nalogah, ki spodbujajo angažirano in učinkovito učenje ter podpirajo široki razvoj kompetenc, primernih za starost, sposobnosti in okoliščine učencev ter zelenih učnih ciljev.« (European Commision, 2021). Pri tem okolje na daljavo (angl. Distance learning enviornments) lahko vključuje: dom; javne knjižnice, muzeje in galerije; kmetije, tovarne in druge delovne kraje; parke, gozdove in vodne poti; bolnišnice (v primeru bolnih ali poškodovanih otrok) ali športne centre in filmske studie (v primeru otrok s profesionalnimi pogodbami). V nadaljevanju se poudarja, da je spletno učenje tisto,

ki poteka z uporabo digitalne tehnologije za povezovanje različnih naprav in omogoča interakcijo med učečimi se ter drugimi udeleženci; učnimi programi; in drugimi vsebinami kot viri informacij. Digitalna orodja za učenje niso vedno povezana s spletom in lahko vključujejo: pametne table in projektorje za sodelovanje v učilnicah; mobilne naprave in prenosne računalnike s programi za oblikovanje, raziskovanje in deljenje dela; televizijo in radio za spremljanje posnetih oddaj; ter orodja in aplikacije za razširjeno in navidezno resničnost za izboljšano interaktivnost. Med drugimi orodji so prepoznana še: znanstvena oprema, športna oprema, orodja za obrt, predmeti, najdeni in uporabljeni v vsakdanjem življenju, objavljeni teksti ter orodja za pisanje in likovne umetnosti. (European Commision, 2021) Poleg tega, se poudarja, da se mora kombinirano izobraževanje prilagoditi kapacitetam in usposobljenosti učitelja in učečih se, da lahko učinkovito uporabljajo in prilagajajo okolju orodja v skladu z učnimi nalogami in želenimi učnimi cilji. Pristop kombiniranega izobraževanja se lahko uporabi na i) mikro ravni (učni proces s skupino učečih se), ii) na mezo ravni (strateški pristop šole za spodbujanje kombiniranega izobraževanja) in na iii) makro ravni (vgrajen kot celovit pristop na ravni sistema.) (European Commision, 2021)

Načini podpiranja VŠZ s strani vlad

Nacionalne politike in javni organi so odgovorni za oblikovanje institucionalnega okvira sistemov visokega šolstva ter usmerjanje prednostnih nalog in spodbud na načine, ki spodbujajo avtonomijo VŠZ, ter da izobražujejo usposobljene diplomante in ustvarjajo vrednost za državljane, davkoplačevalce in študente, ki sodelujejo v sistemu. Vlade vplivajo na delovanje institucij prek mehanizmov, kot so sistem financiranja in zakonodajne določbe o različnih vprašanjih, ki segajo od zaposlovanja v akademskem okolju do zagotavljanja kakovosti. Prav tako postavljajo široke cilje, proti katerim lahko spremljajo napredek. (OECD, 2021).

V študiji (Staring in drugi, 2022b) omenjajo štiri temeljna področja, kako se vrši podpora nacionalnih vlad VŠZ pri izboljšanju kakovostnega vključevanja digitalnih tehnologij:

1. razvoj institucionalnih strategij za digitalizacijo in zagotavljanje kakovosti;
2. razvoj, vzdrževanje, učinkovita raba digitalne izobraževalne infrastrukture;
3. profesionalni razvoj zaposlenih in sodelovanje;
4. proces povratnih informacij in spremljanje ter zagotavljanje kakovosti.

V nadaljevanju navajamo rezultate študije OECD (Staring in drugi, 2022b) za vsako od štirih prepoznanih temeljnih področij.

Razvoj institucionalnih strategij za digitalizacijo in zagotavljanje kakovosti

Vlade običajno spodbujajo VŠZ k razvoju strategij za digitalizacijo in zagotavljanje kakovosti s pomočjo nacionalnih smernic in ciljev, ki so vključene v vladne strategije za visokošolsko izobraževanje in/ali digitalizacijo, ali pa z nacionalnimi standardi za digitalno izobraževanje, ki so jih razvile agencije za zagotavljanje kakovosti. Navedeno drži tudi za Slovenijo, ki na nacionalni ravni daje okvir za digitalizacijo z dokumenti *Digitalna Slovenija 2030*, *Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30)* ter *Akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027*, s strani agencije za kakovost (NAKVIS) pa za slovenski visokošolski prostor beležimo *Smernice hibridnega pristopa v visokošolskem in višješolskem izobraževanju*. Navedene dokumente obravnavamo v ločenem poglavju.

Poleg vlad in agencij za zagotavljanje kakovosti ugotavljajo, da so nekatere (javno financirane) sektorske ali regionalne organizacije prav tako aktivno sodelovale pri razvoju standardov kakovosti, smernic in orodij za zagotavljanje kakovosti digitalnega visokošolskega izobraževanja. Takšne organizacije so npr. *Tempus Public Foundation* (Madžarska), *Leibniz Institute for Knowledge Media* (Nemčija), *Jisc* (Velika Britanija), *Standing Quality Committee of Flexible Education Norway* (Norveška), *National Forum for the Enhancement of Teaching and Learning* (Irska) in drugi.

Zelo pomembna je vključenost deležnikov v začetne faze oblikovanja in izvajanja strategij in smernic ter pilotiranja kot orodja, ki podpira lastništvo in zavezanost deležnikov (Volungevičienė in drugi, 2021), (Looney in drugi, 2022). Ločeno strategijo za visoko šolstvo imajo Italija, Nemčija in Nizozemska, večina držav pa ima visoko šolstvo podprto v krovnih nacionalnih strategijah (npr. Madžarska) ali nacionalnih digitalnih strategijah (Velika Britanija, Luksemburg in Švedska). V Avstriji in Nemčiji so dodatno težo dali tudi OER.

Razvoj, vzdrževanje, učinkovita raba digitalne izobraževalne infrastrukture

Drugo zelo pomembno področje je finančna podpora za razvoj, vzdrževanje in učinkovito rabo digitalne infrastrukture in tehnologij. Finančna pomoč vlad je ključni politični vzvod, ki pripomore k hitrejši digitalni transformaciji. Dve

najpomembnejši naložbeni področji za VŠZ sta vzpostavitev visokokakovostne digitalne izobraževalne infrastrukture in zaposlovanje strokovnega pedagoškega in tehnološkega podpornega osebja (npr. oblikovalci spletnih predmetov, IT podpora in podporno osebje, strokovnjaki za učno analitiko in statistiko, osebje za pravno in etično skladnost itd.).

Nakup nove digitalne izobraževalne tehnologije ter zagotavljanje njenega vzdrževanja z obstoječimi sistemi je tudi zelo drago in pogosto presega pristožnosti in strokovno znanje posameznih VŠZ ter je za manjše VŠZ precejšen finančni izdatek. V podporo njim nudijo sektorske organizacije pomoč pri sprejemanju premišljenih naložbenih odločitev, kar olajša skupni nakup digitalnih tehnologij ter omogočajo zagotavljanje storitev gostovanja in vzdrževanja centralnega omrežja. Njihova pomoč pa sega še do usposabljanja visokošolskih učiteljev in osebja za podporo IT o tem, kako učinkovito uporabljati digitalne tehnologije.

Dve tretjini VŠZ OECD držav je tudi javno financiranih, kar pomeni, da imajo vlade možnost usmerjati finančna sredstva v področja, ki podpirajo razvojne vidike VŠZ. Tak primer mehanizma financiranja se vrši z institucionalnimi pogodbami na osnovi uspešnosti (angl. *Institutional performance agreements*). V Sloveniji je lahko razvojni steber financiranja dober finančni vir, s katerim bi lahko VŠZ podpirali digitalno izobraževalno infrastrukturo in okrepili svoje zmožnosti.

Profesionalni razvoj zaposlenih in sodelovanje

Naslednje ključno področje institucionalne podpore je povezano s profesionalnim razvojem učiteljev za zagotavljanje visokokakovostnega kombiniranega izobraževanja. Na Danskem, v Estoniji, Franciji, Gruziji, Kazahstanu, Latviji, Litvi in na Norveškem je profesionalni razvoj posebej opredeljen kot nacionalna zahteva. Na podlagi teh so leta 2018 v Franciji vpeljali obvezno pedagoško usposabljanje z uvedbo množičnih prosto dostopnih spletnih tečajev (MOOC) za visokošolske učitelje. To je spodbudilo VŠZ, da so ustanovili centre za profesionalni razvoj učiteljev. V drugih državah pa zaradi avtonomije ni posebnih obvezujočih predpisov. Podpira se predvsem širok nabor priložnosti za vzajemno učenje, usposabljanje, sodelovanje in izmenjavo visokokakovostnih digitalnih izobraževalnih vsebin in praks. Pri tem in pri izmenjavi in zagotavljanju kakovostnega digitalnega poučevanja in učenja sodelujejo visokošolski učitelji in strokovnjaki IT, podporno osebje, strokovnjaki s področja sodobnih digitalnih izobraževalnih tehnologij. To vključuje

tudi podporo za razvoj osebja in sodelovanje v nacionalnih in mednarodnih mrežah ter projektih sodelovanja na področju (digitalnega) poučevanja in učenja, kot tudi razvoj spletnih platform za spodbujanje izmenjave digitalnih izobraževalnih vsebin (vključno z MOOC in OER).

Pojavljajo se skupne mreže za izgradnjo skupnosti praks digitalnega poučevanja, ki jih upravlja vrsta različnih organizacij, vključno z agencijami za kakovost, fundacijami, sektorskimi organizacijami (npr. *Fleksibilno učenje* na Norveškem (FUN), *SURF* na Nizozemskem, *Learning Consortium (OLC)* v Združenih državah), nacionalne rektorske konference in v nekaterih primerih, posamezni VŠZ.

V Združenem kraljestvu program *Jisc - Digital Leaders Programme* poteka od leta 2015 in ponuja vrsto usposabljanj za visokošolske učitelje, da jim pomaga razumeti, kako najbolje vključiti digitalizacijo v svoje obstoječe politike in procese. Ustanovljene so tudi tri mednarodne mreže za digitalno učenje: *European Distance and E-Learning Network* (EDEN, 2022), *Mednarodni svet za odprto izobraževanje in izobraževanje na daljavo* (ICDE, 2022) in *Evropsko omrežje za digitalno učenje* (DLEARN, 2022).

Drug vodilni razvoj v evropskem kontekstu je Evropska pobuda univerz (EUI), preko katere je Evropska komisija podprla 41 nadnacionalnih zavezništev, ki vključujejo več kot 280 institucij v 32 državah (tudi Slovenijo). Znotraj teh zavezništev so oblikovani številni modeli sodelovanja, vključno s skupnimi diplomami in programi za pridobitev mikrodokazil kot tudi (virtualna) mobilnost osebja in študentov, ki postavljajo digitalno izobraževanje v središče skupne dolgoročne strategije. EUI ustvarja nove priložnosti in obravnava izzive pri digitalizaciji visokošolskega izobraževanja, vključno s tem, kako razviti pristope zagotavljanja kakovosti, ki ustrezajo namenu (Evropska komisija, 2020).

Evropska komisija je ustanovila tudi *Digital Education Hub*, da bi odpravila šibke točke in zaznalo razdrobljenost v institucionalnem, nacionalnem in mednarodnem okolju sodelovanja VŠZ in izmenjavo okoli digitalnega učenja. Pobuda želi oblikovati evropsko skupnost praks namenjeno vključevanju najrazličnejših deležnikov in podpiranju medsektorskega sodelovanja na področju digitalnih izobraževanj (Evropska komisija, 2022b).

Ponekod so vzpostavljeni nacionalni centri za izpopolnjevanje poučevanja in učenja, ki so javno financirani. Centri so ponekod oblikovali nacionalne smernice, ki dopolnjujejo nacionalne standarde agencij za zagotavljanje kakovosti, da bi podprle institucije pri izboljšanju kakovosti njihovega poučevanja in učnih praks. V nekaterih primerih obstajajo posebne smernice za izboljšanje kakovosti digitalnega izobraževanja. Na Novi Zelandiji je Nacionalni center za odličnost terciarnega poučevanja razvil niz nacionalnih smernic za e-učenje, neodvisno od procesov akreditacij. Podobno je na Norveškem center *FUN* izdelal *Vodnik kakovosti pri spletnem poučevanju in učenju* (Flexible Education Norway, 2018a). Na Irskem je Nacionalni forum za izboljšanje poučevanja in učenja razvil posodobljen *Vodnik za razvoj politik omogočanja digitalnega in odprtega poučevanja in učenja* (Nacionalni forum za izboljšanje poučevanja in učenja, 2021a) in petstopenjski vodnik za podporo visokošolskemu sektorju pri razvoju politik digitalnega izobraževanja. Poleg zagotavljanja sektorskih smernic ti centri zagotavljajo tudi več praktične podpore in usposabljanja VŠZ, da razvijejo svoje notranje sisteme zagotavljanja kakovosti.

V Sloveniji so potekali različni nacionalni in evropski projekti, ki so podpirali digitalizacijo izobraževanja z usposabljanji, gradivi in smernicami za ves slovenski visokošolski prostor, npr. INOVUP, DidaktUM, Digitalna UL – z inovativno uporabo IKT do odličnosti, InoTeZ – inovativno s tehnologijo do znanja, Univerze na Primorskem. Poznamo pa tudi institucionalne primere sistematičnega pristopa k strokovnemu razvoju na slovenskih VŠZ, npr. Center digitalna UL, certificirano usposabljanje MikroMaster: Inovativno online izobraževanje (DOBA Fakulteta) in druge.

Povratne informacije in spremljanje ter zagotavljanje kakovosti

Četrto ključno področje podpore je osredotočeno na sposobnost VŠZ, da sprejemajo odločitve za razvoj praks VŠZ zagotavljanja kakovosti in izboljšanja kakovosti za digitalno poučevanje in učenje, ki temeljijo na najnovejših nacionalnih in mednarodnih dokazih ter najboljših praksah. Nekaj držav in VŠZ že ima vzpostavljene sisteme za zajem podatkov študentov in zaposlenih, ki jim omogoča primerjavo najrazličnejših kazalnikov kakovosti (npr. vpis, ocenjevanje, uspešnost, stopnja osipa, čas diplomiranja, zaposlovanje itd.). V Sloveniji je na nacionalni ravni vzpostavljen eVŠ, ki povezuje različne zbirke podatkov ter zbira obširno bazo vpisanih študentov iz VŠZ po študijskih programih, področjih študija, njihovih

demografskih značilnosti, spremlja njihovo napredovanje, učno mobilnost, status štipendiranja ipd.

Prilagajanje podatkovnih sistemov digitalizaciji je pomembno, saj lahko VŠZ zagotovi primerljive administrativne podatke⁶ na nacionalni ravni o uspešnosti in interesih študentov, še posebej pa je pomembno za institucionalno odločanje o širitvi ali zmanjšanju ponudbe študijskih programov v določenih disciplinah ali načinih študija. Uporaba teh podatkov je v domeni vodstva, da se na podlagi hitrih analiz znajo strateško odločati in postavljati prioritete.

Vlade podpirajo VŠZ tudi pri sprejemanju ozaveščenih odločitev o izboljšanju kakovosti njihove digitalne ponudbe, ki temelji na nacionalnih dokazih in najboljših praksah, z nacionalnimi anketami, kot so ankete med študenti, ki so vpisani ali diplomirali na študijskih programih, ki se izvajajo preko digitalnih tehnologij (OECD, 2021). Več vlad financira posebne nacionalne raziskave, ki se osredotočajo na izkušnje učencev s poučevanjem in učenjem z uporabo digitalne tehnologije (raziskava *Irish National Digital Experience* (INDEx), 2019). V mnogih primerih pa so bile posebne nacionalne raziskave, ki se osredotočajo na kakovost digitaliziranega visokošolskega izobraževanja, uvedene šele kot odziv na nenaden prehod na popolnoma spletno poučevanje med pandemijo covid-19, izvedlo pa jih je veliko organizacij.

Poročilo EUA (Gaebel in drugi, 2020) »*Digitally Enhanced Learning and Teaching in European Higher Education Institutions*« predstavlja stanje digitalno podprtega učenja in poučevanja (DELT) v evropskih VŠZ. Poročilo temelji predvsem na podatkih iz ankete, izvedene med aprilom in junijem 2020, kjer so vodstva institucij odgovarjala na vprašanja o stanju pred aprilom 2020. Primerjava z rezultati podobne študije, ki jo je izvedla EUA leta 2014, omogoča oceno sprememb. V letu 2020 je DELT zastopan na skoraj vseh VŠZ, ki so prešli na kombinirano in spletno učenje. Skupno poročilo poudarja rast in sprejetje digitalno izboljšane učenja in poučevanja v evropskih VŠZ ter izzive in priložnosti, ki jih prinaša.

⁶ Administrativne podatke je mogoče opredeliti kot podatke, ki jih VŠZ zbira za upravljanje svojih procesov (na primer vpis, ocenjevanje in dokončanje), študentov, zaposlenih, študijskih programov, raziskav, financ in sredstev. Takšni podatki omogočajo analizo in primerjavo glede na demografske značilnosti, stopnjo in področje študija (Guiney, 2016).

V Sloveniji je bila leta 2017 narejena raziskava z naslovom *Analiza stanja na področju digitalizacije in e-izobraževanja v visokem šolstvu v Sloveniji* (Bregar in Puhek, 2017). Analiza stanja upošteva strateške usmeritve, uporaba IKT, značilnosti e-izobraževanja, poslovno organizacijski vidik in evalvacijo kakovosti e-izobraževanja. Vključuje mednarodno primerjavo, ki omogoča primerjavo stanja v Sloveniji z drugimi državami. Ugotovitve raziskave analiza stanja kažejo, da je eden ključnih dejavnikov neuspešnega in neučinkovitega posodabljanja izobraževanja s tehnologijo ravno pomanjkanje strategij, ki bi tehnološko komponento smiselno integrirale v strateške načrte ali celo odsotnost strategij. VŠZ prepoznavajo, da uvajanje IKT v izobraževanje omogoča sodobne pedagoške pristope, razvoj kompetenc 21. stoletja, dostop do najnovejših izobraževalnih virov, prilagodljivost izobraževanja različnim ciljnim skupinam in možnost internacionalizacije, kljub temu pa so izkušnje pogosto omejene na enostavne pristope in ne vključujejo naprednih pedagoških metod; zaostaja se tudi v razpoložljivosti naprednejših IKT sistemov in storitev, kot so virtualni laboratoriji, spletni učni pripomočki in e-viri. Glavni razlogi proti e-izobraževanju vključujejo pomanjkanje financiranja s strani države in mnenje, da e-izobraževanje ni primerno zaradi narave študija. Prav tako pomanjkanje institucionalne podpore odpira vprašanje spremljanja kakovosti e-izobraževanja, saj je to področje še neopredeljeno.

V letu 2021 je bila za Slovenijo narejena še raziskava v okviru projekta InoTeZ – Inovativno s tehnologijo do znanja z naslovom *Koronaizgled visokega šolstva*, od teorije k praksi (Florjančič, 2021), kjer na primeru Univerze na Primorskem naslavlja odzive na prvi val covid-19, razumevanje in odnos do e-izobraževanja ter kako se je univerza prilagodila novim okoliščinam. Poudarek je tudi na izzivih preverjanja in ocenjevanja znanja v času pandemije.

Nekatere države so si prizadevale zagotoviti informacije o institucionalni politiki in najboljši praksi o zagotavljanju kakovosti digitalnega visokošolskega izobraževanja s podpiranjem tematskih pregledov digitalnega učenja in zagotavljanja kakovosti. Večina teh pa je *ad hoc* in redko institucionaliziranih. Na primer, raziskovalna študija, ki jo je leta 2020 izvedel *Center for Higher Education Governance Ghent* (CHEGG), je za boljše razumevanje analizirala 17 akreditacijskih poročil, ki so jih pripravile štiri države (šest na Hrvaškem, štiri v Estoniji, tri na Finskem in štiri na Portugalskem).

Institucionalne politike in načini vpeljave kombiniranega izobraževanja

Iniciative po vpeljavi kombiniranega izobraževanja so po navedenih raziskavah na začetku pogosto izvajale s pristopom »od spodaj navzgor« (angl. *bottom up*), npr. s strani posameznih učiteljev, ki so v svoje učne enote vpeljali inovativne modele in pedagoške prijeme z uporabo kombiniranega načina izvedbe. Ta pristop ni bil nujno skladen z interno opredelitvijo kombiniranega izobraževanja na določenem zavodu. Izzivi za VŠZ se nanašajo na skladnost politike kombiniranega izobraževanja (angl. *top-down*) s kulturo od spodaj navzgor (angl. *bottom-up*), saj neujemanje pri pristopih in vpeljavi med posameznimi učitelji in vodstvom zavira inovativno rast in napredek samega VŠZ (Graham in drugi, 2013). Najpomembnejši elementi, ki jih VŠZ morajo vzpostaviti, se nanašajo na strategijo, strukturo in podporo kombiniranega izobraževanja (Graham in drugi, 2013). V nadaljevanju pojasnjujemo elemente uspešne vpeljave kombiniranega izobraževanja.

Strategija

Za uspeh učinkovite in uspešne vpeljave kombiniranega izobraževanja je ključna jasna enotna usmeritev in politika VŠZ. Garrison in Kanuka (2004) sta poudarila potrebo po oblikovanju oddelka oz. delovne skupine za strateško naslavljanje vprašanj in izzivov, ki se pojavijo med izvajanjem kombiniranega izobraževanja in s tem sprotnega reševanja težav in stalnega izboljševanja procesov. Niemiec in Otte (2009) pri tem poudarjata pomen jasne vizije, ki vsebuje sporočilo, kako kombinirano izobraževanje pomaga instituciji pri doseganju njenih ciljev in poudarila pomen zadostnega financiranja za prehod od individualne implementacije do institucionalizacije.

Struktura

Po jasnih normativnih temeljih je najprej treba zagotoviti *tehnološko infrastrukturo* (strojno in programsko opremo, dostop do interneta ipd.). Powellova študija (2011) poroča, da je pomanjkanje tehnološke infrastrukture ena največjih ovir za kakovostno uvedbo kombiniranega izobraževanja, po drugi strani pa je znano, da VŠZ za tradicionalno izvedbo študija porabijo več sredstev na študenta kot tiste, ki uporabljajo modele kombiniranega izobraževanja. Zato se stroški za vzpostavitev tehnološke infrastrukture lahko dolgoročno izkažejo za bolj upravičene. (Graham in drugi, 2013)

Z vpeljavo kombiniranega izobraževanja, naraščanjem OER in enostavnim deljenjem materialov, ki ga omogoča internet, je posebno pozornost treba nameniti *lastništvu* intelektualne lastnine (Wallace in Young, 2010). Treba je vzpostaviti ustrezne politike v zvezi z lastništvom in dostopnostjo materialov, ki naj bo kontekstualizirana in specifična (Sharpe in drugi, 2006), pa tudi zakonsko sprejemljiva.

Eden ključnih izzivov je *definiranje kontaktnih ur*. (Graham in drugi, 2013) Na začetku so mnoge institucije naredile zgolj zamenjavo (substitucijo) časa, preživetega v živo, s časom, preživetim pred računalnikom (Graham, 2013; Picciano, 2009). Vprašanje opredelitve časa v kontaktnih urah je zelo aktualen izziv (Piper, 2010; Wallace in Young, 2010; Watson, Murin, Vashaw, Gemin, in Rapp, 2010). Piper (2010) poudarja, da je eno najpomembnejših vprašanj politik sprememba fokusa od merjenja napredka študentov na podlagi časa na merjenje napredka na podlagi napredka oz. obvladovanja snovi. Wallace in Young (2010) predlagata, da se bodo politike morale posodobiti tako, da zagotovijo merila in postopek, s katerim se lahko zmanjša število ur v živo, kadar se nekatere učne aktivnosti izvajajo v LMS-jih.

Iz literature je razvidno, da vpeljava *spodbud* za strokovno osebje povečuje možnosti uspešnejše implementacije kombiniranega izobraževanja (Graham in drugi, 2013). Predvsem je mišljena materialna spodbuda, ki je lahko finančna kompenzacija, dodatni čas, oprema ipd. Priprava in izvedba kombiniranega izobraževanja namreč terja več časa in priprav kot tradicionalna izvedba (Martin, 2003). S kombiniranim izobraževanjem se mora redefinirati časovna in prostorska komponenta in se primerno vključiti v notranje akte VSŽ.

Za *evalvacijo* kombiniranega izobraževanja je potreben nov pristop. Postavitev standardov kakovosti in meril odgovornosti se je izkazalo za izvedljiv in pomemben pristop za učitelje (Graham in drugi, 2013). Pri tem se misli na premik od merjenja vhodnih kazalnikov kakovosti k merjenju izhodnih kazalnikov v smislu študentovega napredka in dosežkov. Institucionalna politika kombiniranega izobraževanja naj določa, kateri standardi in učni rezultati bodo ocenjeni in kako naj se izvede ocenjevanje.

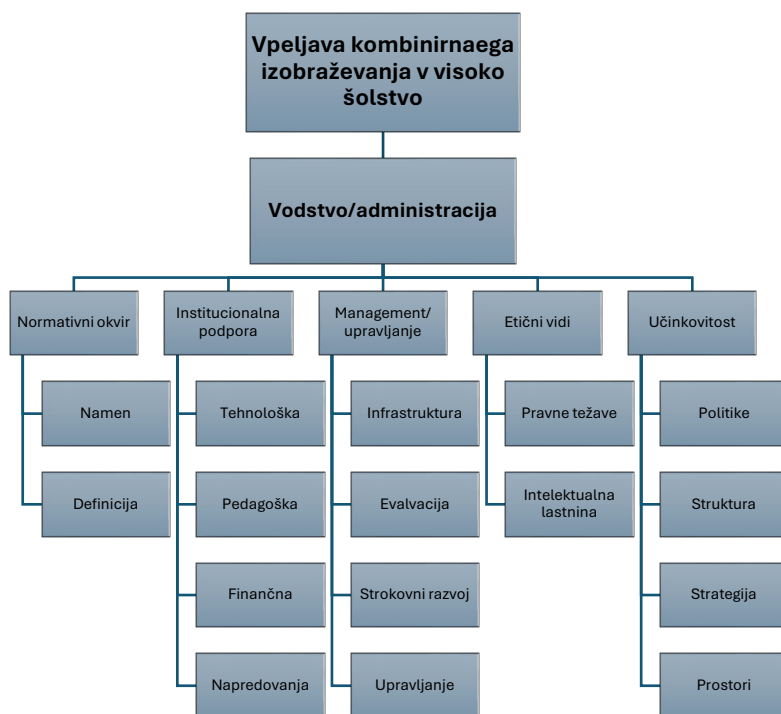
Poleg tega je evalvacija študijskega procesa ključen element pri vpeljavi kombiniranega izobraževanja. Garrison in Kanuka (2004) poudarjata, da je izvajanje sistematičnega ocenjevanja zadovoljstva kombiniranega izobraževanja v smislu

poučevanja, učenja, tehnologije in administracije izjemno pomembno, hkrati pa tudi transparentno deljenje teh rezultatov med vse deležnike.

Podpora

Predvsem učitelji se srečujejo z izzivi pomanjkanja ustrezne strokovne in tehnološke podpore pri vpeljavi inovativnih metod dela v okviru kombiniranega izobraževanja. Potreben je tako pedagoški kot tehnološki profesionalni razvoj učiteljev (Graham in drugi, 2013).

Z vidika uporabe in implementacije kombiniranega izobraževanja Bokolo jr. in drugi (2022) predpostavljajo naslednje elemente, ki jih je treba vključiti z na nivoju vodenja (slika 1)⁷:

Slika 1: Model vpeljave kombiniranega izobraževanja v visokem šolstvu

Vir: (Anthony in drugi, 2022)

⁷ Avtorji (Anthony in drugi, 2022) prepoznajo še vidik študentov in učiteljev, vendar v tem razdelku se osredotočamo le na vidik administracije in vodstva.

Normativni okvir

Vodstva zavodov določajo politike in strategije za implementacijo in evalvacijo kombiniranega izobraževanja. Zadolžena so za implementacijo kombiniranega izobraževanja, ki jo je treba primerno prenesti v prakso. Vodstva si morajo odgovoriti na vprašanja glede zasnove kombiniranega izobraževanja, njegovega namena in oblikovati jasno definicijo kombiniranega izobraževanja, ki je združljiva z sredstvi in viri visokošolskega zavoda. Visokošolski zavodi morajo glede na namen kombiniranega izobraževanja navesti cilje, ki jih želijo s tem načinom izvedbe doseči. Interni akti in usmeritve kombiniranega izobraževanja bi morale učitelje spodbujati k uporabi inovativnih oblik poučevanja in učenja (Porter in drugi 2016; Porter in Graham, 2016), ki podpirajo višje taksonomske stopnje. Jasno opredeljena definicija kombiniranega izobraževanja omogoča enostavnejše doseganje učnih ciljev pri načrtovanju izvedbe predmetov (Bokolo Jr in drugi 2020) ter hkrati daje študentom jasnejše in zanesljive informacije o pristopu in podpori (Poon 2014; Dakduk in drugi 2018; Machado 2007).

Institucionalna podpora

Sem prištevamo tehnološko podporo, pedagoško podporo, finančne spodbude in upoštevanje napredovanja. Tehnološka podpora vključuje infrastrukturo, kot so brezžični in žični dostop do omrežja, drugo strojno opremo in programske komponente, ki se uporabljajo za zagotavljanje, da kombinirano izobraževanje lahko podpira poučevanje in učenje (Basir in drugi 2010). Pedagoška podpora pomeni z zagotavljanje prenosa znanj s strani strokovnjakov, ki učiteljem nudijo vodstvo pri oblikovanju vsebin kombiniranega izobraževanja (Dakduk in drugi 2018). Poleg tega ti strokovnjaki pomagajo tudi pri izvajanju predmetov in dodatno zagotavljajo povratne informacije o tem, kako lahko učitelji izboljšajo svoje pedagoške pristope. Finančne spodbude so lahko nagrade za dodatne delovne obremenitve, s čimer učitelje spodbujajo k sprejemanju kombiniranega izobraževanja. Sistematizacija delovnih mest in kriteriji napredovanja, ki vsebujejo elemente in jasne opredelitve glede izvajanja kombiniranega izobraževanja lahko motivirajo učitelje, k hitrejši vpeljavi kombiniranega izobraževanja (Bokolo Jr in drugi 2020).

Management/upravljanje

Zavodi morajo financirati in posodabljati tehnološko infrastrukturo za učinkovito sprejetje kombiniranega izobraževanja. Kombinirano izobraževanje se mora redno spremljati, evalvirati in vrednotiti. Postopek evalvacije meri izkušnje študentov pri učenju in zadovoljstvo učiteljev pri poučevanju na kombiniran način kot pobudo za zagotavljanje kakovosti, ki zagotavlja stalno povratno informacij za izboljšanje kombiniranega izobraževanja. Profesionalen razvoj učiteljev je zelo pomemben dejavnik, ki spodbuja implementacijo kombiniranega izobraževanja. Temu je treba nameniti posebno pozornost, in sicer z organizacijo delavnic za izboljšanje razvoja pedagoških strategij učiteljev pri spodbujanju kombiniranega izobraževanja in izboljšanje tehnološko podprtega poučevanja (Porter in Graham 2016). Prav tako je treba z internimi akti ali postopki določiti, kdo sprejema način izvedbe kombiniranega izobraževanja in njegovo razmerje med poučevanjem v živo ter online, npr. 20–80 ali 30–70 % ali 40–60 % (Porter in drugi, 2016).

Etični vidik

Obsega pravna vprašanja, povezana z intelektualno lastnino (IL). Politike kombiniranega izobraževanja naj jasno določijo predpise in pravila v zvezi z lastništvom učnih gradiv, pravicami urejanja, distribucije učnih materialov, ki jih oblikujejo učitelji (Bokolo Jr. in drugi 2020) ter tudi glede vsebin, ki jih v pedagoškem procesu ustvarjajo učeči se.

Učinkovitost

Kombinirano izobraževanje je učinkovito, ko so VŠZ zavezani k izboljšanju kakovosti učenja za študente ter učiteljeve učne izkušnje na stroškovno učinkovit način. (Porter in drugi 2016). Pomembne so torej jasne politike, boljša struktura, organizacijske strategije in dostopne zmogljivosti za izvajanje kombiniranega izobraževanja. (Porter in Graham 2016).

Tabela 1: Povzetek strategije, strukture in podpore (Porter in drugi, 2014)

Teme			Obrazložitev
Strategija	Namen	<i>Pedagogika</i>	Pedagoški cilji, osredotočeni na izboljšanje izkušenj študentov in učnih rezultatov.
		<i>Prilagodljivost in dostop</i>	Logistični nameni za povečanje dostopa ter razširjeno časovno in geografsko prilagodljivost.
		<i>Stroškovna učinkovitost</i>	Finančni cilji vključujejo povečanje vpisa in/ali čim večjo uporabo fizičnih zmogljivosti.
	Zagovorništvo	<i>Administracija</i>	Dekan, prodekan ali drugi administratorji spodbujajo kombinirano izobraževanje.
		<i>Centri za poučevanje in učenje</i>	Centri za poučevanje in učenje in/ali uradi za informacijsko tehnologijo spodbujajo kombinirano izobraževanje.
	Definicija	<i>Splošno</i>	Univerze/VŠZ so opredelile kombinirano izobraževanje.
Struktura	Infrastruktura	<i>Začetno stanje</i>	Univerze/VŠZ menijo, da je obstoječa tehnološka infrastruktura primerna za začetek kombiniranega izobraževanja.
		<i>Nadaljnjo stanje</i>	Univerze/VŠZ so nadgradile svoje strežnike in pasovno širino, da so se prilagodile povečanemu obsegu uporabnikov in količini spletnih materialov.
	Razpored	<i>Indikator</i>	Predmeti, ki se izvajajo na kombiniran način, so v urniku primerno označeni.
	Upravljanje	<i>Univerzitetna raven</i>	Administratorji na univerzitetni ravni odobrijo predmete na kombiniran način.
		<i>Oddelčna raven</i>	Administratorji na ravni oddelka/katedre odobrijo predmete na kombiniran način.
		<i>Centri</i>	Predmete na kombiniran način so odobrili centri VŠZ.
		<i>Raven VŠZ</i>	Člani VŠZ so preoblikovali svoje predmete brez uradne odobritve.
	Evalvacija	<i>Samo že obstoječa</i>	Evalvacija predmetov kombiniranega izobraževanja se izvaja v okviru že obstoječih evalvacij.
		<i>Neformalno vrednotenje</i>	Predmeti kombiniranega izobraževanja se neformalno vrednotijo s strani učiteljev.
		<i>Učna analitika</i>	VŠZ uporabljajo učno analitiko za evalvacijo predmetov kombiniranega izobraževanja.
	Profesionalni razvoj	<i>Usposabljanje ena na ena</i>	Učitelji predmetov kombiniranega izobraževanja so bili deležni individualnega tehničnega in pedagoškega usposabljanja.
		<i>Seminariji/delavnice</i>	Učitelji predmetov kombiniranega izobraževanja so bili deležni usposabljanja na spletnih (ali v živo)

Teme			Obrazložitev
			seminarjih, delavnicah ali drugih skupinskih predstavitev.
		<i>Tečaj</i>	Učitelji predmetov kombiniranega izobraževanja so bili deležni tehničnega in pedagoškega usposabljanja med nizom skupinskih izobraževanj v obliki tečaja.
Podpora	Podpora	<i>Tehnična</i>	Zunanji izvajalci nudijo tehnično podporo in storitve učiteljem.
		<i>Pedagoške</i>	Pedagoški strokovnjaki in storitve so na voljo učiteljem na VŠZ z zadostno količino virov.
	Spodbude	<i>Finančne</i>	Finančne spodbude za učitelje predmetov kombiniranega izobraževanja.
		<i>Zmanjšanje obremenitve</i>	Zmanjšanje obremenitve za učitelje predmetov kombiniranega izobraževanja.
		<i>Zaposlovanje/ napredovanje</i>	Možnost napredovanj za učitelje predmetov kombiniranega izobraževanja.

V prilogi A podajamo okvir samoocene pripravljenosti VŠZ na učno analitiko, v prilogi B in C pa dodajamo vprašalnik za VŠZ, ki jim lahko pomaga pri vpeljavi kombiniranega izobraževanja z vidika strategije, strukture in podpore.

Normativni okvir kombiniranega izobraževanja v sloveniji

V tem delu naslavljamo ključne dokumente, ki dajejo podlago kombiniranemu izobraževanju v Sloveniji.

Digitalna Slovenija 2030

Vlada RS je marca 2023 objavila Krovno strategijo digitalne preobrazbe Slovenije do leta 2030, ki med drugim obsega cilje za izobraževanje. Poudarek se daje pridobivanju digitalnih kompetenc prebivalcev, izbirnosti s področij IKT za mlade, povečanju vpisa in dokončanju študija terciarnega izobraževanja, potrebi po mikrodokazilih o znanju IKT, zmanjšanju razlik med spoloma ter zagotavljanju finančnih sredstev za celovito usvajanje pedagoških digitalnih kompetenc izobraževalcev.

Akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027

Akcijski načrt digitalnega izobraževanja 2021–2027 (ANDI 2021-2027), podpira vizijo digitalnega izobraževanja na »vzpostavljenem izobraževanju in usposabljanju, ki posameznike pripravlja na kakovostno življenje v digitalni in zeleni družbi, primerljivo z najuspešnejšimi državami«. V okviru didaktike digitalnega izobraževanja je poudarek na identifikaciji dobrih praks, strategij poučevanja in učenja ter pripravi celovite didaktike digitalnega izobraževanja. Prav tako se dokument osredotoča na uporabo nacionalnih in evropskih okvirov digitalnih kompetenc ter razvoj, testiranje in implementacijo didaktike digitalnega izobraževanja. Obravnava potrebo po spremembi izobraževalnih in študijskih programov ter delovnih mest. To vključuje prenovo izobraževalnih programov za vključitev novih temeljnih vsebin računalništva in informatike in zagotovitev tehnične podpore pedagoškim procesom. V okviru izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev, vodstva in drugih izobraževalcev je poudarek na prenovi in nadgradnji sistema osnovnega izobraževanja, uvedbi celovitega razvoja pedagoških digitalnih kompetenc in vzpostavitvi učečih se skupnosti na različnih ravneh izobraževalnega sistema. Na koncu dokument obravnava ekosistem digitalnega izobraževanja, ki se osredotoča na zagotavljanje celovitega, zmogljivega in varnega podpornega ekosistema za vsakega deležnika v izobraževanju, vključno z infrastrukturo in nacionalno koordinacijo digitalnega izobraževanja.

Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30)

Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (2022), sprejeta leta 2022, predvideva za slovensko visoko šolstvo razvoj digitalne preobrazbe na področjih poučevanja, učenja, raziskovanja in inoviranja, kar naj bi pomembno vplivalo na delovanje VŠZ. Nacionalni program visokega šolstva sledi zavezam in viziji Evropske komisije za leto 2030 na področju zagotavljanja strokovno usposobljenih človeških virov za digitalno preobrazbo družbe. V točki U 2.3 omogoča vzpostavitev sistema financiranja za izvedbo digitalne preobrazbe. Sistemsko financiranje, ki bo zagotavljalo »digitalno povezane visokošolske infrastrukture ter inteligentne opreme za izvedbo digitalne preobrazbe in razvoj pametnih predavalnic za potrebe akreditiranih študijskih programov.« S tem se zagotavljajo materialni pogoji za vzpostavitev ustreznih platform in tehnološke opreme za vzpostavitev izvajanja kombiniranega izobraževanja.

Smernice hibridnega visokošolskega in višješolskega izobraževanju

Nacionalna agencija za kakovost (NAKVIS) je pripravila leta 2022 Smernice hibridnega pristopa v visokošolskem in višješolskem izobraževanju (v nadaljevanju Smernice). Smernice dopolnjujejo obstoječe akte agencije glede presoje in akreditacije študijskih programov in so »namenjene opredelitvi razmer in pogojev za organizacijo ter izvedbo študijskega/izobraževalnega procesa na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, ter izboljšanju notranjih sistemov kakovosti«.

Smernice naslavlajo predvsem usmeritve glede:

1. ustrezna uporaba IKT, spletnih orodij in zagotavljanje pomoči (strojna in programska oprema, integrirane sistemske tehnološke rešitve, usposabljanja, knjižnica in podporne službe, varnost);
2. prilagojeni in inovativni pedagoški pristopi v hibridnem izobraževanju (načelo inkluzije, pravočasno načrtovanje in zasnova, nudenje pomoči, načrtovanje vrednotenja in ocenjevanja, doseganje učnih ciljev itd.);
3. študenti (uporaba učne analitike in spremljanje napredka študentov, večja dostopnost, nižji stroški, omogoča lažje usklajevanje obveznosti, individualizacijo študija itd.);
4. akademska integriteta (odkritost, poštenost, zaupanje, odgovornost, spoštovanje, pravičnost, pogum, plagiatorstvo, preprečevanje goljufanja, zlorabe itd.);
5. zagotavljanje kakovosti (enakovredno zagotavljanje vsebinske ter horizontalne in vertikalne povezanosti učnih enot programa, presoje notranjega sistema kakovosti, enakovrednost zagotavljanja kompetenc, na študenta osredinjeno poučevanje, presoja pedagoških pristopov, virtualno okolje, zagotavljanje kontaktnih ur ipd.).

Smernice postavljajo splošen okvir, ne predpisujejo pa kriterijev in standardov, po katerih naj se presoja kakovost hibridnega oz. kombiniranega izobraževanja.

Smernice poklicnega in strokovnega izobraževanja v kombinirani obliki

Leta 2020 sta Makovec Radovan in Radovan oblikovala Smernice za izvajanje poklicnega in strokovnega izobraževanja v kombinirani obliki. Priporočila so nastala v času izobraževanja na daljavo, v sodelovanju z ravnatelji in učitelji »za izvedbo

praktičnega izobraževanja, strokovnih predmetov poklicne mature in dela z ranljivimi skupinami ter svetovanja učiteljem pri iskanju rešitev v novih pogojih dela z dijaki.« Poudarjajo, da je kombinirano izobraževanje dolgoročno usmeritev.

V smernicah so predstavljeni štirje modeli kombiniranega izobraževanja:⁸

- i) krožni model (obrnjeno učenje),
- ii) prilagodljivi model,
- iii) izbirni model,
- iv) virtualni model.

Podrobno opredeljujejo: i) načrtovanje kombinirane oblike izobraževanja na ravni vodstva, ii) na ravni posameznega letnika, iii) na ravni programske enote (predmeta ali modula) ter iv) na ravni praktičnega pouka, v) načine in orodja za doseganje ciljev v kombiniranem izobraževanju, vi) preverjanje in ocenjevanje.

Izobraževanje odraslih na daljavo, kombinirano in hibridno izobraževanje

Andragoški center Slovenije je leta 2022 izdal publikacijo *Izobraževanje odraslih na daljavo, kombinirano in hibridno izobraževanje* (Možina, Klemenčič, Radovan, 2022). Publikacija je skladna s kazalniki kakovosti za presojanje in razvijanje kakovosti izobraževanja odraslih, ki pa so uporabni za vsa področja vzgoje in izobraževanja. Vsebuje tudi premisleke, kdaj in kako sploh vpeljevati kombinirano izobraževanje in s kakšnim namenom.

Publikacija je strukturirana na način, da naslavlja področja kakovosti, podpodročja, kazalnike kakovosti, standard kakovosti in merila kakovosti. Glavna področja so vodenje in upravljanje (podpodročja: vodenje, statusna organiziranost, razvoj osebja, presojanje in razvijanje kakovosti), izobraževalni programi (ugotavljanje izobraževalnih potreb, razvoj izobraževalnih programov, oblikovanje programske ponudbe), promocija in animacija, osebje (vrsta in število osebja, usposobljenost osebja), prostori in oprema, načrtovanje izobraževanja (izvedbeno načrtovanje na ravni programa in programskih enot), izpeljava izobraževanja (izobraževalni proces, učni viri), razvojno delo, podpora posamezniku pri izobraževanju (raznoverstnost in dostopnost podpore posamezniku, učna podpora posamezniku, svetovalna podpora posamezniku, podpora posamezniku pri samostojnem učenju, podpora

⁸ Več o modelih kombiniranega izobraževanja pišemo v WP6.

posamezniku pri odpravljanju ovir pri izobraževanju), rezultati (udeležba odraslih v izobraževanju, splošna uspešnost odraslih v izobraževanju, dosežki v znanju, zadovoljstvo udeležencev).

Prprava predloga normativnega okvirja (nivo zavoda)

Uvod

V tem delu podajamo priporočila in usmeritve načina vpeljave normativnega okvira kombiniranega izobraževanja na nivoju zavoda, ki se lahko vključi v ustrezne notranje akte VŠZ oz. se opredeli v samostojnem notranjem aktu. Institucionalna raven se nanaša na formalni kontekst kombiniranega izobraževanja. Ta je določen s politikami in pogoji glede organizacije in podpore kombiniranemu izobraževanju. Na institucionalni ravni sodelujejo različni ključni akterji, skupine ali organi pri procesu odločanja. Med drugimi so lahko vključeni še koordinatorji programov, kateder, vodje oddelkov in vodje centrov za poučevanje in učenje.

Primeri obstoječih institucionalnih okvirjev projektnih partnerjev

Partnerske organizacije imajo že vpeljane nekatere (interne) institucionalne akte o načinih implementacije kombiniranega izobraževanja ter navodilih za učitelje o uporabi pedagoško didaktičnih priporočil in dejavnosti v sistemih za upravljanje učenja:

- V okviru projekta *Didakt.UM* so bile objavljene Strokovne podlage za kombinirano učenje (UM, 2020), Vodnik za vpeljavo elementov kombiniranega učenja ob podpori učnega e-okolja Moodle UM (UM, 2022) in Vodnik po pedagoških pristopih (UM, b.l.).

V dokumentu *Strokovne podlage za kombinirano učenje* je podrobneje razložen koncept kombiniranega učenja in predstavlja koristen vir za učitelje, ki želijo razumeti ali implementirati kombinirane učne metode. Uvodno poglavje postavi koncept v zgodovinski okvir, razkrivajoč njegovo evolucijo skozi čas in tehnološki napredek. Nadalje se dokument osredotoča na razlike med kombiniranim in obrnjenim učenjem, razčleni prednosti in slabosti obeh pristopov, s čimer omogoča učiteljem boljše razumevanje, kako lahko vsak pristop najboljše služi njihovim specifičnim

potrebam. Opisano je dodajanje videoposnetkov, podkastov in e-preverjanja znanja. V dokumentu so razčleni različni pristopi h kombiniranemu učenju glede na njihovo stopnjo zahtevnosti, prednostmi, izzivi in priporočili.

V *Vodniku za vpeljavo elementov kombiniranega učenja ob podpori učnega e-okolja Moodle UM* so predstavljeni inovativni načini, kako integrirati elemente kombiniranega učenja v pedagoško prakso. V uvodnem delu vodnik predstavi različne didaktične formate in učne dejavnosti, ki jih je mogoče izvesti v predavalnici ali izven nje, ob podpori učnega okolja Moodle. Poudarek je na globljem učenju, ki presega zgolj memorizacijo in se osredotoča na interpretacijo, analizo, sintezo in vrednotenje informacij. Vodnik je bogat s priporočili za različne učne dejavnosti in vire, kot so forumi, kvizi in problemi, in uporabo interaktivnih demonstracij, kot so videoposnetki, animacije in podkasti, ki jih je mogoče vključiti v Moodle okolju. Na koncu so navedeni še dodatni viri za obogatitev didaktičnih metod dela.

Vodnik po pedagoških pristopih ponazarja in ponuja pregled za izbiro pedagoških pristopov, ki so osredotočeni na študenta. Je pripomoček učitelju, saj olajša izbiro najustreznjšega pristopa za določeno učno okolje ali situacijo. V njem je predstavljen diagram, ki služi kot vizualni vodnik za razumevanje različnih pedagoških pristopov. Ti pristopi vključujejo igrifikacijo, kombinirano učenje, obrnjeno učenje, problemsko učenje, projektno učenje, raziskovalno učenje, scenarije poteka, sodelovalno učenje in študijo primera.

- V okviru projekta InoTeZ, UP (Inovativno s tehnologijo do znanja UP,) so bili izdelani *Standardi za kakovostno načrtovanje in izvedbo pedagoškega procesa v e-učilnicah* (2020), kjer so podrobneje opredeljeni tehnični in pedagoški standardi oz. navodila o načinu dela v e-učilnici. Standardi so izvedbeni dokument, ki služijo učitelju pri pripravi svojih predmetov ob podpori e-okolja. V tehničnih standardih so opredeljeni koncepti dostopnosti, pravočasnosti, posodobitve in načini arhiviranja e-učilnice. V pedagoških standardih so opredeljena struktura e-učilnice, spoštovanje avtorskih pravic in spremljanje procesa učenja in ocenjevanja znanja. Vključuje tudi samoocenjevalni list, ki služi kot opomnik za ureditev e-učilnice.

- Center UL za uporabo IKT v pedagoškem procesu ponuja vrsto didaktičnih gradiv in pristopov za učitelje, ki želijo v svoje pedagoške prakse vključiti kombinirano izobraževanje. Več na <https://digitalna.uni-lj.si/>.
- Na MFDPS so za učno okolje Moodle pripravili *Smernice priprave e-učilnice in učnih enot v e-okolju*, ki vključuje interna navodila o pripravi in arhiviranje e-učilnic, vloge administratorja in učiteljev, načine usposabljanja učiteljev in študentov, minimalni in napredni standard tehničnega izgleda e-učilnice predmeta z gradivi in aktivnostmi, vrstah študijskih gradiv, varovanja avtorskih pravic in ocenjevanja znanja.
- DOBA Fakulteta (DF) izvaja vse študijske programe na vseh stopnjah študija po t. i. DOBINEM modelu online študija, ki je na institucionalni ravni opredeljen v Modelu pedagoške izvedbe programov in predmetov na vseh stopnjah študija na DF. Zagotavljanje standardov kakovosti online študija na DF opredeljujejo Standardizacijski okvir e-izobraževanja na DF, Poslovnik o kakovosti DF in Pravilnik o izvajanju online študija na DF.

Zasnova institucionalnega okvira kombiniranega izobraževanja

Institucionalni okvir kombiniranega izobraževanja temelji na opredeljenih organizacijskih in pedagoško-didaktičnih standardih iz WP 2 in priporočilih za njihovo implementacijo v WP 3.

Predlagana struktura notranjega akta se usmerja na določitev vsebin, ki so pomembne pri vpeljavi in implementaciji kombiniranega izobraževanja in se lahko dopolnijo v že obstoječih internih aktih VŠZ ali pa se oblikuje kot samostojni dokument.

Predvidena struktura vsebuje:

1. Uvod
2. Definicija kombiniranega izobraževanja
3. Digitalna tehnološka infrastruktura
4. Profesionalni razvoj zaposlenih
5. Politika zasebnosti in varnosti
6. Načrtovanje in razvoj študijskih programov kombiniranega izobraževanja

7. Razvoj kombiniranega izobraževanja na ravni predmeta
8. Podpora študentom
9. Ocenjevanje in spremljanje učenja
10. Zagotavljanje kakovosti
11. Financiranje
12. Splošne določbe

Obrazložitev:

V uvodu se opredeli utemeljitev in premislek o razlogih za uvedbo kombiniranega izobraževanja ter cilji in pričakovanja, ki jih želimo z dokumentom doseči. Opredelijo se nacionalne in mednarodne podlage za uvedbo kombiniranega izobraževanja, ki so že navedene v I. delu našega dokumenta, ter interne podlage zavoda. Uvod postavlja zasnovo in temelje za celotni dokument in daje kontekst. Razlogi za uvedbo kombiniranega izobraževanja so lahko vezani na kontekst naraščajočih potreb po fleksibilnosti in prilagodljivosti v izobraževanju, zaradi česar postaja uvedba kombiniranega izobraževanja strateška usmeritev in imperativ za VZŠ. Zavod se na ta način prilagaja potrebam sodobne družbe, vključno z zagotavljanjem večje dostopnosti študija za vse študente, tudi študente s posebnim statusom, hkrati pa kombinirano izobraževanje povečuje konkurenčnost zavoda v akademskem okolju s spodbujanjem inovativnih učnih metod.

Zavod zagotovi skladnost z drugimi internimi akti zavoda, kot je notranja politika kakovosti, ki vključuje elemente zagotavljanja kakovosti kombiniranega izobraževanja, povezanost drugih aplikativnih sistemov, kot je informacijski sistem zavoda in sistem odprtih izobraževalnih vsebin, ter krovnimi strateškimi dokumenti zavoda.

Definicija kombiniranega izobraževanja.

VŠZ naj ima opredeljeno definicijo kombiniranega izobraževanja. V WP 1 podajamo primer opredelitve kombiniranega izobraževanja:

»Kombinirano izobraževanje v visokem šolstvu je izobraževanje, pri katerem se kombinirajo in smiselno dopolnjujejo različni pedagoški pristopi v različnih učnih okoljih. Proces učenja in poučevanja poteka v fizičnem učnem okolju (učilnice, predavalnice, laboratoriji, terensko delo, ekskurzije, obiske podjetij) in na daljavo v

različnih spletnih učnih okoljih, s poudarkom na zagotavljanju enake kakovostne učne izkušnje v obeh učnih okoljih. Povezovanje in dopolnjevanje različnih okolij v skupno kakovostno učno izkušnjo je možno le ob smiselni podpori in uporabi sodobnih digitalnih (učnih) tehnologij. Kombiniranje in dopolnjevanje učnih okolij je odvisno od študijskega področja, učnih izidov ter prostorskih, kadrovskih in tehnično-tehnoloških možnosti.«

VŠZ oblikuje definicijo kombiniranega izobraževanja glede na specifične in posebnosti zavoda. Alternativne obstoječe definicije kombiniranega izobraževanja so podane v sklopih projekta WP1 in I. delu WP4.

Digitalna tehnološka infrastruktura

Zavod opredeli in vzpostavi zanesljivo digitalno izobraževalno infrastrukturo, ki vključuje računalniško strojno in programsko opremo ter omrežno infrastrukturo, ki ni le preizkušena in stabilna, temveč tudi v skladu s standardi in regulativo, ki zagotavljajo dostopnost, interaktivnost, zanesljivost in varnost kombiniranega izobraževanja. Opredeli način vzdrževanja in posodabljanja enotnega spletnega učnega okolja, ki podpira raznolik nabor digitalnih tehnologij, učnih orodij in virov. Na primer, lahko se uporabi platforma za upravljanje učenja (LMS), kot je Moodle, ki je redno posodobljena in omogoča integracijo različnih učnih orodij, kot so kvizi, forumi in videovsebine ali MS Teams, ki ima integrirana orodja za videokonferenco in digitalna orodja za sodelovanje in komunikacijo. Alternativne oblike so še videokonferenčni sistem Zoom, sodelovalno okolje Google Workspace ipd.

Zavod opredeli, kako se vrši podpora učiteljem, študentom, strokovnim sodelavcem in ostalim zaposlenim pri uporabi spletnih učnih okolij, vključno z vodiči, navodili, usposabljanji in kontaktnim centrom. Zavod opredeli, kako in do kolikšne mere učiteljem omogoča dostop do tehničnega in strokovnega osebja ter orodij za pripravo digitalnih učnih gradiv in vsebin. Ponekod se uporablja v ta namen snemalne studije, ki omogoča montažo videoposnetkov in licencirano programsko opremo ter podporo s strani strokovnjakov s področja sodobnih digitalnih izobraževalnih tehnologij. VŠZ lahko takšne strokovnjake ob upoštevanju možnosti financiranja zaposli ali vzpostavi pogodbeno sodelovanje.

Na tem mestu se opredeli varnost informacijskih virov, kar vključuje vse elemente, od strojne in programske opreme do omrežij in podatkov, vključno s sistematičnim upravljanjem s tveganji. Naredi se načrt za stalno spremljanje in izboljševanje kakovosti digitalne izobraževalne infrastrukture. To pomeni redno ocenjevanje in prilagajanje infrastrukture, da bi ustrezala tako trenutnim kot bodočim potrebam.

Profesionalni razvoj zaposlenih

Za uspešno implementacijo kombiniranega izobraževanja je ključna podpora in spodbujanje profesionalnega razvoja učiteljev in ostalih zaposlenih. Zavod vzpostavi celovit, sistematičen in načrtovan pristop k profesionalnemu razvoju, ki zajema različne aspekte, od pedagoških do tehničnih kompetenc. Ta pristop se naj odraža v jasno artikuliranem načrtu usposabljanja in napredovanja s posebnim poudarkom na razvoju digitalnih in pedagoških veščin, v katerem so vključeni konkretni cilji, kazalniki uspešnosti in časovni okviri za izvedbo.

Zavod zagotavlja različne možnosti profesionalnega razvoja, ki so prilagojene potrebam kombiniranega izobraževanja (na primer, organiziranje predmetov in delavnic o uporabi digitalnih izobraževalnih tehnologij, kot so platforme za videokonference ali orodja za interaktivno učenje, ki vključujejo praktične vaje, kjer lahko učitelji preizkusijo novo pridobljena znanja in orodja v varnem okolju).

Načrt naj opredeli nudenje tehnične in strokovne podpore pri pripravi digitalnih učnih gradiv. Na voljo naj bodo vodiči, navodila in (zaposleni ali zunanji) strokovnjaki, ki lahko pomagajo pri izvedbi in evalvaciji. To vključuje še tehnično podporo, usposabljanja in gradiva, ki pokrivajo različne vidike, vključno z varovanjem avtorskih in sorodnih pravic. Učitelji naj dobijo še zadostno pedagoško-didaktično podporo kot tudi usmeritve in gradiva v zvezi z avtorskimi pravicami. V ta namen lahko institucija vzpostavi platformo za deljenje dobrih praks, kjer se zbirajo primeri učinkovite uporabe digitalnih orodij in metod.

Dodatno je lahko profesionalni razvoj zaposlenih podprt v merilih za habilitacijo in napredovanje učiteljev, da se lahko njihova prizadevanja ustrezno ovrednotijo. Vrednotenje dodatnega časa, porabljenega za načrtovanje, vzpostavitev in izvedbo spletnih učnih aktivnosti, ne pomeni samo dodatne obremenitve, ampak tudi priznanje in nagrajevanje za njihov trud v razvoju in implementaciji inovativnih pristopov v izobraževanju.

Treba je opredeliti kontinuirano spremljanje in prilagajanje načrta profesionalnega razvoja. Razmisliti je treba o načinih mejenja, ki bo spodbudno in vključujoče.

Politika zasebnosti in varnosti

VŠZ naj ima jasno in transparentno politiko o tem, kako se zbirajo, uporabljajo in shranjujejo osebni podatki študentov. Prav tako naj ima protokole za zaščito teh podatkov in za obravnavanje morebitnih kršitev zasebnosti.

Politika zasebnosti v VŠZ naj bo skladna z veljavno zakonodajo in regulativo na področju varstva osebnih podatkov in informacijske varnosti, kot je GDPR v Evropski uniji. Pri tem je treba identificirati vse procese, kjer VŠZ zbirajo, obdelujejo, hranijo ali delijo osebne podatke. Oblikovati je treba jasne smernice o tem, kdo ima dostop do različnih vrst podatkov in v kakšnem obsegu. Opredeljen naj bo način implementacije tehničnih in organizacijskih varnostnih ukrepov, ki zagotavljajo celovito zaščito osebnih podatkov. To lahko vključuje uporabo šifriranja, dvojne avtentikacije in rednih varnostnih pregledov. Upošteva se načelo sledljivosti. Zaposlene, študente in zunanje partnerje je treba seznaniti s politiko zasebnosti VŠZ, kar je možno narediti preko formalnih usposabljanj.

Za spremljanje učinkovitosti politike zasebnosti se uvedejo redni pregledi in posodobitve, ki odražajo tehnološki napredek in zakonodajne spremembe. Tako se zagotovi, da je politika zasebnosti vedno ažurna in v skladu z najboljšimi praksami in zakonskimi zahtevami.

Načrtovanje in razvoj študijskih programov kombiniranega izobraževanja

V tem delu se opredelijo pomembne usmeritve za zasnovano študijskih programov, ki vključujejo kombinirano izobraževanje.

Proces oblikovanja študijskih programov kombiniranega izobraževanja vsebuje integracijo tradicionalnih metod poučevanja v fizičnem okolju integriranih s pristopi na daljavo, pri čemer zavod sam opredeli v kakšnem obsegu bo to razmerje zasnovano. Priporočilo je, da naj bi med 30 do 80 odstotki celotnega procesa učenja potekalo na daljavo preko spletnih aktivnosti. Te pristope je treba oblikovati in definirati na način, da se izvajanje programa, delovne obremenitve in študijske

obveznosti ter obremenitve študentov skladajo z načrtovanimi ECTS kreditnimi točkami.

Pomembno je tudi, da se pri načrtovanju in zasnovi študijskega programa zagotavlja celovito znanje in omogoča doseganje načrtovanih učnih ciljev in kompetenc ob hkratni uporabi digitalnih izobraževalnih tehnologij, ki podpirajo kombinirano izvedbo na programski in izvedbeni ravni. Aktivna udeležba študentov v učnem procesu je pri tem ključna, prav tako kot vključitev vseh relevantnih deležnikov, vključno s predstojniki programov, kateder, nosilcev, izvajalcev in predstavnikov študentov. Zavod razmisli o vključenosti in upoštevanju mnenj navedenih deležnikov ter opredeli proces njihovega vključevanja.

V fazi načrtovanja in razvoja študijskih programov se naj opredeli interdisciplinarno in multidisciplinarno povezovanje med različnimi predmeti, ob uporabi poenotenih in preizkušenih digitalnih izobraževalnih tehnologij in orodij. Opredeli se tudi način zagotavljanja oddaljenega dostopa do učnih virov in knjižnice ne glede na lokacijo študentov. Pri tem se upoštevajo prilagoditve za študente s posebnim statusom, z možnostjo alternativnih učnih strategij in ustreznimi podpornimi storitvami.

Razvoj kombiniranega izobraževanja na ravni predmeta

Navedejo se usmeritve za učitelje pri oblikovanju posameznih predmetov v okviru kombiniranega izobraževanja. Predmeti naj bodo strukturirani na logičen in zaporeden način. Vsak predmet mora imeti jasno opredeljene učne cilje, vsebino in dejavnosti, ki so skladne z načrtom izvedbe izobraževanja v fizičnih učilnicah in na daljavo. Pomembno je, da zasnova vsebin in izvedba predmetov omogočajo ter spodbujajo študentske aktivnosti, sodelovanje, interakcijo in učinkovito komunikacijo.

Uporabljene učne metode in didaktične strategije naj bodo prilagojene potrebam kombiniranega izobraževanja vključno s pristopi, ki omogočajo personalizirano učenje in spodbujajo različne oblike aktivnega, avtentičnega, prilagodljivega, problemsko naravnane, raziskovalnega in projektnega učenja. V ta namen naj se izkoristi potencial digitalnih izobraževalnih tehnologij in orodij, ki zagotavljajo doseganje učnih rezultatov na višjih taksonomskih ravneh.

V kontekstu izvedbenega načrta za vsak predmet je treba poleg zahtevanih vsebin opredeliti tudi izbrane digitalne izobraževalne tehnologije in orodja, ki prispevajo k transformaciji učnega procesa v skladu s SAMR modelom (angl. *Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition*). Razmisli se o načinu usvajanja digitalnih kompetenc. Načrt naj vključuje uporabo digitalnih učnih gradiv in vsebin, kot so OER, multimedijška gradiva in interaktivne vsebine, ki podpirajo izvedbeni načrt in pripomorejo k doseganju zelenih učnih rezultatov. Interaktivne in sodelovalne učne aktivnosti, kot so razprave, skupinski projekti, študije primerov, simulacije, kvizi in druge dejavnosti, morajo biti oblikovane tako, da spodbujajo kritično mišljenje in uporabo znanja.

Podpora študentom

V tem delu se opredelijo načini podpore študentom. V ta namen naj VŠZ uporabljajo integriran informacijski portal, ki kandidatom za študij nudi celovite, zanesljive in ažurne informacije o študijskih programih, tehničnih zahtevah in potrebnih znanjih pred vpisom na VŠZ. V nadaljevanju naj študenti na enem mestu najdejo vse potrebne informacije o svojih predmetih, učnih virih, načinih ocenjevanja in tehnoloških zahtevah.

Celostna podpora ne pomeni samo informiranja, temveč tudi nudenje različnih oblik organizacijske, pedagoške in tehnološke podpore. VŠZ opredeli možnosti nadgradnje digitalnih kompetenc študentom z interakcijo med svetovalci za študij, tutorji ali preko raznih seminarjev za razvoj digitalnih kompetenc.

Pomemben vidik podpore študentom je duševno zdravje študentov. VŠZ naj načrtuje elemente preprečevanja osipa študentov ter duševnih stisk študentov z organizacijo delavnic, seminarjev in individualnih posvetov za ohranjanje duševnega zdravja in dobrega počutja študentov. Pri tem se vključijo še študenti s posebnimi potrebami in posebnim statusom, ki potrebujejo dodatne oblike podpore, prilagojene njihovim specifičnim zahtevam.

VŠZ opredelijo način dostopa in zagotavljanja informacij in učnih virov, ki naj bo enostaven. Dostopi do digitalnih knjižnic, baz podatkov, medknjižnične izposoje in drugih virov so ključni skozi študijski proces. Integriran pristop k podpori študentom ne le izboljša kakovost izobraževanja, temveč tudi pozitivno vpliva na splošno zadovoljstvo študentov z izobraževalnim procesom.

Ocenjevanje in spremljanje učenja

Ocenjevanje in spremljanje učenja v kombiniranem izobraževalnem se po naravi loči od tradicionalne izvedbe. VŠZ dodatno opredelijo načine izvedbe ocenjevanja in sprotne spremljanja učenja kombiniranega izobraževanja, če se razlikuje od tradicionalne izvedbe.

Načini preverjanja in ocenjevanja znanja morajo biti vključeni v učni načrt predmeta, kjer je tudi jasno opisano, kako se bo kombinirana oblika izvedbe predmeta povezovala z ocenjevanjem. Vsi elementi ocenjevanja morajo biti usklajeni z učnimi cilji in morajo biti prilagojeni specifikam fizičnega in spletnega učnega okolja.

Učitelji lahko uporabljajo različne oblike in načine preverjanja znanja skladno s sodobnimi dognanji visokošolske didaktike, npr. od klasičnih pisnih izpitov do projektnega dela, portfeljev, medvrstniško ocenjevanje in drugih oblik formativnega ocenjevanja. Študentom se zagotovi sprotne, pravočasne in kakovostne povratne informacije, ki povzema njihov učni napredek in razumevanje učnih rezultatov.

Zagotavljanje kakovosti

Zavod mora vzpostaviti sistem kakovosti za kombinirano izobraževanje, ki je lahko del že obstoječega notranjega sistema kakovosti. Notranji sistem kakovosti vsebuje elemente načrtovanja, implementacije in rednega posodabljanja ter zagotavljanja kakovosti kombiniranega izobraževanja. Opredeljuje, kdo je odgovoren za spremljanje in kako poteka zagotavljanje kakovosti.

Notranji sistem ima opredeljene faze redne samoevalvacije izvajanja kombiniranega izobraževanja, ki ni zgolj periodično, temveč kontinuirano in prilagodljivo glede na nove razvojne trende v pedagogiki in tehnologiji. Samoevalvacijski postopki so oblikovani tako, da upoštevajo specifične zavoda in izvedbe kombiniranega izobraževanja ter vključenost vseh deležnikov.

VŠZ opredelijo obseg rabe podatkov učne analitike za strateško odločanje. Podatkovna analitika omogoča ne le takojšnje prilagajanje in vpoglede, ki lahko vodijo k izboljšavam na ravni celotnega izobraževalnega programa ali posameznega predmeta, ampak tudi usmerja dolgoročno strateško planiranje osnovano na podatkih.

VŠZ z vzpostavitvijo celostnega pristopa kakovosti, ki ga sestavljajo strateško planiranje, inkluzivna samoevalvacija, stalno posodabljanje in napredne metode analize podatkov, nenehno izboljšuje kakovost izobraževanja in krepi konkurenčnost in prilagodljivost v izobraževalnem okolju.

Financiranje

VŠZ naj v svojih načrtih in programih dela zagotovi del sredstev za financiranje kombiniranega izobraževanja, pri čemer se naj sredstva razdelijo za razvoj digitalne infrastrukture, usposabljanja in izobraževanja zaposlenih, posodabljanje študijskih programov in pedagoško-didaktičnih pristopov; obenem morajo zagotoviti dolgoročno finančno vzdržnost zavoda. Sredstva lahko zagotavljajo iz razvojnega stebra financiranja.

Splošne določbe

Opredele se začetek veljavnosti dokumenta in odgovornosti za izvajanje opredeljenih procesov. Definira se obseg uporabe, druge pravice in dolžnosti, postopki za morebitne spremembe dokumenta vključno s pogoji, pod katerimi so dopustna odstopanja od standardov in pravil, določenih v dokumentu.

Usmeritve za zunanje spremljanje in zagotavljanje kakovosti kombiniranega izobraževanja

V tem delu želimo s pregledom literature in obstoječim znanjem oblikovati kriterije/usmeritve za zunanje ocenjevalce kakovosti in zasnovati strukturo za Nacionalno agencijo za kakovost, kako lahko upošteva razvite standarde kombiniranega izobraževanja iz WP2 v svojih zunanjih evalvacijah in akreditacijah. V slovenskem visokošolskem prostoru manjkajo usmeritve o načinih internega (notranjega) in eksterne (zunanjega) spremljanja in zagotavljanja kakovosti študijskih programov z upoštevanjem posebnosti kombiniranega izobraževanja in izvedbe na daljavo. Podobno EUA študija iz leta 2014 navaja, da je zelo malo pozornosti namenjeno zagotavljanju kakovosti elementom e-izobraževanja, saj le 23 odstotkov nacionalnih agencij za zagotavljanje kakovosti daje posebno pozornost elementom e-izobraževanja. Raziskava Bregar in Puhek (2017) podobno ugotavlja, da je e-izobraževanje vpeljavano kot prevladujoča oblika (bodisi kot online ali pa kombinirana izvedba študijskih programov) na 7 od 45 VŠZ (cca. 15 %) ter da več

kot polovica VŠZ nima vpeljanih postopkov za zagotavljanje kakovosti e-izobraževanja.

Z vidika zagotavljanja kakovosti e-izobraževanja publikacija *Considerations for Quality Assurance of E-Learning Provision* prepoznava, da se morajo normativni okvirji osredotočati na 3 cilje (Huertas in drugi, 2019):

1. zagotavljanje kakovosti izvajanja e-izobraževanja mora temeljiti na celostnem pristopu, ki upošteva potrebe vseh deležnikov;
2. zagotavljanje kakovosti mora temeljiti na nizu meril, ki so prilagojena posebnemu kontekstu zagotavljanja e-izobraževanja;
3. zagotavljanje kakovosti je treba izvajati na sistematičen in pregleden način, z jasnimi vlogami in odgovornostmi za vse deležnike.

Medtem ko je interni sistem kakovosti v avtonomiji VŠZ, lahko eksterni okvir pomaga k boljšemu oblikovanju notranjih procesov kakovosti VŠZ z razvojem, spodbujanjem in ocenjevanjem skladnosti s standardi kakovosti. (APEC, 2017). Agencija za kakovost bi morala razviti novo ali posodobiti obstoječo vsebino zunanjega presojanja kakovosti VŠZ in njihovih študijskih programov, ki izvajajo kombinirano izobraževanje. VŠZ bi morali prilagoditi in posodobiti notranje sisteme zagotavljanja kakovosti, da bi zagotovili kakovost procesov poučevanja in učenja. Pri tem je potrebno zunanje ocenjevalce primerno podpreti z usposabljanji glede inovativnih načinov izvajanja študija kot je kombinirano izobraževanje, da bodo lahko suvereno presojali kakovost njihove izvedbe v praksi ter prepoznali razlike med dobro in slabo implementacijo kombiniranega izobraževanja. Pri tem so jim lahko v pomoč razviti standardi in predlog usmeritev, ki jih navajamo v naslednjem poglavju.

Predlog usmeritev v obliki vprašanj za zunanje zagotavljanje kakovosti kombiniranega izobraževanja

Pri pripravi usmeritev za presojanje kombiniranega izobraževanja smo dodatno vključevali vsebine hrvaških kriterijev za vrednotenje on-line študija (interno gradivo, b. l.), *Considerations for Quality Assurance of e-learning provision* (Huertas in drugi, 2019) in *Quality Assurance of E-learning* ter (Graham in drugi, 2013). Usmeritve smo oblikovali tako, da sledijo strukturi in razmejitvi že postavljenih

standardov kombiniranega izobraževanja iz WP2 projekta. Uporabili smo formulacijo v obliki vprašanj.

A. Organizacijski standardi kombiniranega izobraževanja

V tem delu se poudarki za ocenjevalce nanašajo na organizacijski institucionalni okvir, ki vsebuje pogoje dela, digitalno izobraževalno infrastrukturo, podporo in spodbujanje profesionalnega razvoja zaposlenih, podporo študentom v smislu institucionalne podpore ter notranjo evalvacijo in kakovost.

A.1 Institucionalni okvir in pogoji.

1. Ali je kombinirano izobraževanje jasno in sistematično vključeno v strateške in izvedbene dokumente VŠZ, iz katerih je razvidno, da vodstvo aktivno podpira realizacijo kombiniranega izobraževanja?
2. Kako VŠZ v svojih internih dokumentih opredeli kombinirano izobraževanje?
3. Kako se je kombinirano izobraževanje na VŠZ začelo in kako je potekal njegov razvoj?
4. Je bila opravljena analiza stanja, ki je upoštevala finančne, materialne, kadrovske, organizacijske in tehnične pogoje VŠZ za izvedbo kombiniranega izobraževanja?
5. Ali ima VŠZ izvedbene dokumente, v katerih je zasnovana implementacija kombiniranega izobraževanja?
6. Na kakšen način so strateški in izvedbeni dokumenti, ki vključujejo kombinirano izobraževanje, dostopni vsem deležnikom?
7. Na kakšen način VŠZ razvija študijske programe, ki se izvajajo kot kombinirano izobraževanje?
8. Ali institucionalni okvir podpira sistematično uporabo digitalnih izobraževalnih tehnologij in orodij na programski in predmetni ravni?
9. Kako VŠZ zagotavlja ustrezeni kader za implementacijo in izvedbo kombiniranega izobraževanja?
10. Ali notranja organiziranost VŠZ zagotavlja učinkovito sodelovanje vseh deležnikov v procesu kombiniranega izobraževanja?
11. Kako je zagotovljen raznovrsten in stalen pretok informacij med vsemi deležniki?
12. Ali so tehnična in tehnološka podpora, pedagoško-didaktična podpora in prožnost delovnega časa prilagojeni potrebam kombiniranega izobraževanja?

13. Ali organizacijska kultura VŠZ aktivno vzpodbuja izmenjavo najboljših praks s področja kombiniranega izobraževanja?
14. Je na institucionalni ravni vzpostavljena koordinacija (oseba/slужba) za kombinirano izobraževanje?
15. Če se uporabljajo zunanje storitve ali strokovno znanje, kako so opredeljene njihove vloge in odgovornosti?
16. Ali ima VŠZ politiko in kodeks ravnanja, ki zagotavljata akademsko integriteto, svobodo in etično vedenje?
17. Kako je organizirana virtualna mobilnost študentov, sklenitev pogodb za izmenjavo spletnih študijskih programov in sodelovanje z drugimi visokošolskimi zavodi?
18. Ali VŠZ zagotavlja smernice o primernem spletnem vedenju (pravila spletnega bontona)?

A.2 Digitalna izobraževalna infrastruktura

1. Kako ima VŠZ vzpostavljeno digitalno izobraževalno infrastrukturo za podporo kombiniranemu izobraževanju in kakšne so glavne komponente te infrastrukture?
2. Ali VŠZ redno preizkuša stabilnost in zanesljivost svoje digitalne izobraževalne infrastrukture?
3. Na kakšen način je organizirano spletno učno okolje in uporaba različnih digitalnih tehnologij, orodij in virov?
4. Ali obstoječa digitalna izobraževalna infrastruktura zagotavlja dostopnost, interaktivnost, zanesljivost in varnost v skladu s standardi in zakonodajo?
5. Kako izbrane digitalne izobraževalne tehnologije in orodja podpirajo kakovostno izvedbo kombiniranega izobraževanja?
6. Kako VŠZ nudijo podporo pri uporabi digitalnih izobraževalnih tehnologij in učnih orodij učiteljem, strokovnim sodelavcem, študentom in drugim zaposlenim (npr. vodiči, navodila, usposabljanja, kontaktni center)?
7. Katera orodja VŠZ uporablja za pripravo digitalnih učnih gradiv in vsebin?
8. Kakšni so mehanizmi varovanja informacijskih virov celotne digitalne izobraževalne infrastrukture in kako je organizirano upravljanje s tveganji?
9. Na kakšen način je organiziran strokovni razvoj osebju, ki upravlja z digitalno izobraževalno infrastrukturo?
10. Kako VŠZ spremlja in prilagaja kakovost svoje digitalne izobraževalne infrastrukture glede na tehnološki in pedagoški razvoj?

A.3 Podpora in spodbujanje profesionalnega razvoja zaposlenih

1. Kako ima VŠZ urejen profesionalni razvoj učiteljev in ostalih zaposlenih?
2. Na kakšen način VŠZ načrtuje, pridobiva, uvaja, usposablja in omogoča napredovanja učiteljev v smislu usvajanja digitalnih in pedagoških kompetenc?
3. Kako so urejena usposabljanja in kontinuirani profesionalni razvoj učiteljev v zvezi z uporabo digitalnih tehnologij ter/in e-ocenjevalnih metod, vključno z novimi zaposlenimi?
4. Kako VŠZ spodbuja in podpira inovativnost in preizkušanje novih digitalnih izobraževalnih tehnologij in orodij, vključno z vrednotenjem učinkov njihove uporabe?
5. Na kakšen način VŠZ zagotavlja podporo učiteljem v smislu pedagoško-didaktičnega oblikovanja in integracije digitalnih izobraževalnih tehnologij v njihovo delo?
6. Kako VŠZ zagotavlja, da pedagoška obremenitev učiteljev ostane v okvirih, ki jih predpisuje zakonodaja?
7. Kako VŠZ upravlja z obremenitvami učiteljev, povezanimi z razvojem in izvedbo kombiniranega izobraževanja, in kako se te obremenitve vrednotijo?
8. Kako VŠZ zagotavlja usposabljanja in gradiva, ki se nanašajo na avtorske in sorodne pravice v digitalnem izobraževanju?
9. Kako je koordinacija med učitelji in drugimi deležniki, kot so prodekani, dekani ali rektorji, organizirana za uspešno izvajanje kombiniranega izobraževanja?

A.4 Podpora študentom in kandidatom za študij

1. Na kakšen način VŠZ zagotavlja celovite, zanesljive in ažurne informacije kandidatom za študij o študijskih programih, kombiniranem izobraževanju, tehničnih zahtevah in potrebnih znanjih?
2. Kako so študentom predstavljene informacije o posameznih predmetih, vključno z oblikami študija, učnimi viri, ocenjevalnimi kriteriji, tehnološkimi zahtevami in pričakovanimi učnimi izidi?
3. Kakšni so mehanizmi za zagotavljanje celostne podpore študentom na VŠZ, ki vključujejo organizacijske, pedagoške, informacijske, tehnološke in administrativne vidike?
4. Kako so študenti obveščeni o različnih oblikah podpore, ki jih nudi VŠZ, in kako se zagotavlja pravočasnost teh informacij?

5. Na kakšen način je podpora usmerjena v razvoj digitalnih in učnih veščin študenta (npr. vodenje k razmišljanju, razvoju veščin upravljanja s časom itd.)?
6. Kako je študentom omogočen dostop do digitalnih učnih virov, vključno s spletno knjižnico, bazami podatkov, odprtimi učnimi viri, medknjižnično izposojjo in drugimi viri?
7. Kako VŠZ podpira duševno zdravje študentov (npr. seminarji, delavnice, individualni posveti)?
8. Kako je organizirana podpora za študente s posebnimi potrebami ali posebnim statusom v kombiniranem izobraževanju?
10. Kakšni so postopki za identifikacijo potreb študentov po podpori učiteljskega osebja in kako se zagotavljajo ustrezne tehnološke in pedagoške podpirne storitve?

A.5 Evalvacija/ zagotavljanje kakovosti

1. Kako se sistem zagotavljanja kakovosti kombiniranega izobraževanja odraža v strateških načrtih VŠZ?
2. Kako vodstvo vpliva na spodbujanje kombiniranega izobraževanja in s tem izgradnji kulture kakovosti?
3. Kateri so ključni kazalniki kakovosti, ki jih uporablja VŠZ za merjenje kakovosti kombiniranega izobraževanja?
4. Kako pogosto VŠZ izvaja evalvacije kombiniranega izobraževanja?
5. Ali VŠZ upošteva nove trende in razvoj na področju kombiniranega izobraževanja pri posodabljanju programov?
6. Kako so študenti, učitelji in drugi deležniki vključeni v proces zagotavljanja kakovosti?
7. Ali obstajajo mehanizmi za zbiranje in upoštevanje povratnih informacij od vseh deležnikov?
8. Kako se izvaja samoevalvacija in kateri so njeni ključni elementi?
9. Ali samoevalvacija upošteva specifične potrebe in izzive kombiniranega izobraževanja?
10. Kako se meri in evalvira učinkovitost digitalnih tehnologij?
11. Kako se podatkovna učna analitika uporablja za izboljšanje kakovosti kombiniranega izobraževanja?
12. Kako zavod uporablja analitične podatke za izboljšanje kakovosti izobraževanja in hkrati ščiti zasebnost svojih udeležencev?

B. Pedagoško-didaktični vidik standarda kombiniranega izobraževanja

V tem delu se poudarki za ocenjevalce nanašajo na pedagoško-didaktični vidik, ki vključuje razvoj študijskih programov kombiniranega izobraževanja, zasnovu predmetov, ki vključujejo elemente kombiniranega izobraževanja, izvedbo predmetov, podporo študentov v smislu podpore v pedagoškem procesu ter preverjanje in ocenjevanje znanja.

B.1 Razvoj študijskih programov

1. Kako je v študijskih programih kombiniranega izobraževanja uravnotežena izvedba v fizičnem okolju in izvedba na daljavo?
2. Na kakšen način se v študijskem programu zagotavlja ustrezna razporeditev ECTS točke glede na način izvedbe in obveznosti študentov?
3. Kako je zagotovljena prilagodljivost študijskega programa glede na potrebe študentov?
4. Kako študijski program kombiniranega izobraževanja zagotavlja celovitost znanja, učnih rezultatov in kompetenc za študente?
5. Kako so v proces razvoja študijskega programa vključeni vsi relevantni deležniki (učitelji, študenti, predstojniki itd.)?
6. Ali se povratne informacije deležnikov upoštevajo pri oblikovanju študijskega programa?
7. Katera digitalna orodja in tehnologije se uporabljajo v študijskem programu in kako so izbrana?
8. Kako se znotraj študijskega programa zagotavlja konsistentna raba digitalnih izobraževalnih tehnologij in orodij?
9. Na kakšen način se v študijskem programu spodbuja interdisciplinarno in multidisciplinarno povezanost med različnimi predmeti?
10. Kako se znotraj študijskega programa omogoča dostopnost učnih virov in vsebin za študente na različnih lokacijah?
11. Kako je v študijskem programu opredeljen način dela, da lahko študenti s posebnimi potrebami in statusom enostavno dostopajo do vseh gradiv in podpore?

B.2 *Zasnova predmetov*

1. Kako je učni načrt predmeta strukturiran, da odraža elemente kombiniranega izobraževanja (npr. podpiranje inovativnih pedagoških praks)?
2. Kako so opredeljeni in predstavljeni učni cilji za vsak predmet v okviru kombiniranega izobraževanja?
3. Kako so upoštevane potrebe študentov pri razvoju učnega načrta?
4. Katere digitalne izobraževalne tehnologije in orodja so vključene v učni načrt in načrt izvedbe?
5. Kako je načrt izvedbe strukturiran in kako opredeljuje elemente kombiniranega izobraževanja?
6. Kako so učne metode in didaktične strategije prilagojene za kombinirano izobraževanje?
7. Ali se pri predmetih zagotavlja personalizirano in sodelovalno učenje?
8. Na kakšen način uporaba digitalnih izobraževalnih tehnologij in orodij prispeva k doseganju učnih rezultatov na višjih taksonomskih ravneh?
9. Na kakšen način predmet izveden na kombiniran način prispeva k razvoju digitalnih kompetenc vseh vključenih?
10. Kakšna digitalna učna gradiva so na voljo študentom in kako podpirajo izvedbo predmeta?

B.3 *Izvedba predmetov*

1. Ali spletno učno okolje omogoča pravočasno in ustrezno dostopnost?
2. Kako je vsebina učnega okolja strukturirana (hitra in intuitivna navigacija, praktičnost, preglednost ipd.)?
3. Kakšne didaktične strategije uporabljajo učitelji za spodbujanje in zagotavljanje študentove prisotnosti in angažiranosti (v fizičnem okolju in na daljavo)?
4. Kako izvedba predmetov podpira interakcijo med študenti in učitelji, med študenti samimi in med študenti in učnimi gradivi?
5. Na kakšen način se uporabljajo digitalne izobraževalne tehnologije in orodja za doseganje zastavljenih učnih ciljev in kompetenc študentov?
6. Na kakšen način so študentom zagotovljene konstruktivne in pravočasne povratne informacije o obveznostih in napredku pri predmetu?
7. Kako je organiziran oddaljen dostop do učnih virov, vsebin, aktivnosti in informacij v spletnem učnem okolju?

8. Na kakšen način spletno učno okolje omogoča študentom fleksibilnost za učenje po lastnem tempu in na prilagojen način dela?

B.4 Podpora študentom

1. Kako je organizirana pedagoška podpora za študente v času izvajanja predmeta?
2. Kdo poleg učitelja je vključen v pedagoško podporo in kako (mentorji, tutorji, asistenti itd.)?
3. Na kakšne načine so študentom omogočeni komunikacija in sodelovanje (razprave, forumi, druga interaktivna orodja ipd.)?
4. Kako učitelj v času izvajanja predmeta spodbuja sodelovanje in interakcijo med študenti?
5. Ali so metode spodbujanja sodelovanja prilagojene tako za fizično okolje kot za izobraževanje na daljavo?
6. Kako učitelj upošteva različne potrebe in ozadja študentov pri izvajanju pedagoških aktivnosti?
7. Na kakšne načine je zagotovljeno vključujoče sodelovanje študentov v fizičnem okolju in pri izobraževanju na daljavo?

B.5 Preverjanje in ocenjevanje znanja

1. Kako in kdaj so študenti seznanjeni s študijskimi obveznostmi in kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja?
2. So načini preverjanja in ocenjevanja znanja jasno zapisani v učnih načrtih vsakega predmeta?
3. Je v učnih načrtih razvidno, kako se načini preverjanja povezujejo z obliko izvedbe predmeta (fizična, spletna, kombinirana)?
4. Kako je preverjanje in ocenjevanje znanja usklajeno z učnimi cilji?
5. Kako se zagotavlja rigoroznost ocenjevanja pri kombinirani izvedbi predmeta?
6. Kako so načini preverjanja in ocenjevanja znanja prilagojeni fizičnemu in spletnemu učnemu okolju?
7. Katere različne oblike in načini preverjanja in ocenjevanja znanja se uporabljajo?
8. Kako se te oblike in načini uskladijo s sodobnimi dognanji visokošolske didaktike?

9. Kako je urejena spletna dostopnost ocen in drugih podatkov o uspehu študentov?
10. Ali je v ocenjevanje vključeno samoocenjevanje in/ali medvrstniško ocenjevanje ter kako se izvaja?
11. Na kakšen način se v procesu ocenjevanja uporabljajo digitalne izobraževalne tehnologije?
12. Kako je zagotovljeno, da študenti prejmejo sprotno, pravočasno in kakovostno povratno informacijo?
13. Kako je organizirano formativno spremljanje napredka študentov in učnih rezultatov?
14. Ali so študenti seznanjeni s pravili plagiatorstva?
15. Ali obstajajo programi usposabljanja za študente o tem, kako primerno parafrazirati in navajati tako v spletnih kot tiskanih virih?

Zaključek

Za reševanje izzivov, ki so se pojavili med pandemijo ter za pripravo dolgoročne vizije za evropsko digitalno izobraževanje, so se oblikovale različne pobude in prizadevanja s strani EU. Politike, ki omogočajo in celo spodbujajo kombinirano izobraževanje, lahko okrepijo zavezanost VŠZ k izboljšanju učenja študentov ter povečajo stranske koristi, kot so dostopnost, prilagodljivost in stroškovno učinkovitost (Graham in drugi, 2013; Bregar in Puhek, 2017). VŠZ potrebujejo in vidijo potrebo po strateški podpori sprejemanja in izvajanja kombiniranega izobraževanja (Graham in drugi, 2013). Poon (2014) (v Castro in Tumibay, 2021) navaja, da ni več vprašanje, ali naj VŠZ uvedejo kombinirano izobraževanje, ampak naj si VŠZ postavijo vprašanje, kako naj bo vpeljava kombiniranega izobraževanja v praksi čim bolj uspešna.

V projektu smo opredelili definicijo kombiniranega izobraževanja v visokem šolstvu, »pri katerem se kombinirajo in smiselno dopolnjujejo različni pedagoški pristopi v različnih učnih okoljih. Proces učenja in poučevanja poteka v fizičnem učnem okolju (učilnice, predavalnice, laboratoriji, terensko delo, ekskurzije, obiske podjetij) in na daljavo v različnih spletnih učnih okoljih s poudarkom na zagotavljanju enake kakovostne učne izkušnje v obeh učnih okoljih. Povezovanje in dopolnjevanje različnih okolij v skupno kakovostno učno izkušnjo je možno le ob smiselni podpori in uporabi sodobnih digitalnih (učnih) tehnologij. Kombiniranje in dopolnjevanje učnih okolij je odvisno od študijskega področja, učnih izidov ter prostorskih,

kadrovskih in tehnično-tehnoloških možnosti.« S kombiniranim izobraževanjem se morata ponovno opredeliti časovna in prostorska komponenta ter se primerno vključiti v notranje akte VŠZ. Piper (2010) poudarja, da je eno najpomembnejših vprašanj politik sprememba fokusa od merjenja napredka študentov na podlagi preživetega časa za poučevanje in učenje k merjenju napredka na podlagi doseganja učnih ciljev in obvladovanja snovi. Eden ključnih izzivov v tem kontekstu pa je zagotovo *definiranje kontaktnih ur*. (Graham in drugi, 2013). Na začetku so mnoge institucije naredile zgolj zamenjavo (substitucijo) časa, preživetega v živo, s časom, preživetim pred računalnikom (Graham, 2013; Picciano, 2009). Vprašanje opredelitve časa v kontaktnih urah je zelo aktualen izziv, kljub temu pa še ni poenotenih priporočil, kako in na kakšen način narediti transformacijo v vrednotenju kontaktnih ur študenta in posledično delovnih ur učitelja. Treba je preoblikovati opredelitve evidentiranja delovnega časa učiteljev, ki izvajajo kombinirano izobraževanje.

V opredelitvah normativnega okvirja se več konkretnih usmeritev, smernic in ukrepov, kako vpeljati, zagotavljati in izvajati digitalizacijo izobraževanja, nanaša na primarno in sekundarno izobraževanje, medtem kot je terciarno izobraževanje prepuščeno avtonomiji vodstev posameznih VŠZ. Podobno se v Akcijskem načrtu digitalnega izobraževanja 2021–2027 (ANDI, 2021-2027) naslavlja različne ključne vidike digitalnega izobraževanja, ki so primarno usmerjeni za douniverzitetno izobraževanje, prenesejo pa se lahko tudi v terciarno izobraževanje.

Kakovostni študijski rezultati kombiniranega izobraževanja na institucionalni ravni temeljijo na sposobnosti vodstva, da spodbuja kulturo kakovosti, na zmožnostih učiteljev, da v virtualni prostor vgradijo pedagoško didaktične prakse s spodbujanjem višjih taksonomskih stopenj, ter na kapaciteti tehnološke infrastrukture za učinkovito izvajanje študijskih programov in storitev. Pri tem je treba pregledati obstoječe učne načrte, načrte izvedb na ravni predmeta, prilagoditi obrazec novim potrebam, da se lahko vključijo elementi kombiniranega izobraževanja in digitalnih tehnologij, OER, prilagojeni pedagoško-didaktični pristopi, ki podpirajo cilje kombiniranega izobraževanja.

Literatura

- Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021–2027) | European Education Area.* (n.d.). Retrieved 24 August 2023, from <https://education.ec.europa.eu/sl/focus-topics/digital-education/action-plan>
- Akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027 (ANDI) | <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/SDIG/JR-NOO-usposabljanja-303-35/2022/Akcijski-nacrt-digitalnega-izobrazevanja-2021-2027.pdf>
- Anthony, B., Kamaludin, A., Romli, A., Raffei, A. F. M., Phon, D. N. A. L. E., Abdullah, A., in Ming, G. L. (2022). Blended Learning Adoption and Implementation in Higher Education: A Theoretical and Systematic Review. *Technology, Knowledge and Learning*, 27(2), 531–578. <https://doi.org/10.1007/s10758-020-09477-z>
- APEC. (2017). *Quality assurance of online learning* (Discussion paper).
- Blended learning: Building more resilient education and training systems | European Education Area.* (2021, November 29). <https://education.ec.europa.eu/node/1757>
- Bregar, L., in Puhek, M. (2017). Analiza stanja na področju digitalizacije in e-izobraževanja v visokem šolstvu v Sloveniji. DOBA Fakulteta.
- Castro, M. D. B., in Tumibay, G. M. (2021). A literature review: Efficacy of online learning courses for higher education institution using meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 26(2), 1367–1385. <https://doi.org/10.1007/s10639-019-10027-z>
- Digital economy and society statistics—Households and individuals.* (n.d.). Retrieved 24 August 2023, from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals
- Digital education initiatives | European Education Area.* (n.d.). Retrieved 28 July 2023, from <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/about-digital-education>
- DLEARN (2022), European Digital Learning Network, European Digital Learning Network (EDLN), Milan, <http://dlearn.eu/> (accessed on 27 July 2022).
- EDEN (2022), European Distance and E-Learning Network, European Distance and E-Learning Network (EDEN), Budapest, <https://www.eden-online.org/> (accessed on 21 June 2022).
- European Commission. (2021). *A framework for blended learning*.
- European Commission (2020), European Universities Initiative, European Commission, Brussels, https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-educationarea/european-universities-initiative_en (accessed on 4 January 2021).
- European Commission (2022b), Work starts on the Digital Education Hub Community of Practice, European Commission, Brussels, <https://education.ec.europa.eu/news/work-startson-the-digital-education-hub-community-of-practice> (accessed on 27 July 2022).
- Evropska digitalna agenda | Kratki vodnik po Evropski uniji | Evropski parlament.* (2023, March 31). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/64/evropska-digitalna-agenda>
- Evropska komisija (2017) 351: Delovni dokument služb Komisije o vmesni oceni Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo.
- Evropska komisija. (2010). Digitalna Agenda za Evropo. Pridobljeno s <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-agenda-europe>
- Evropska komisija. (2013). E-strategija za izobraževanje v EU. Pridobljeno s <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/e-education-action-plan>
- Flexible Education Norway (2018a), A Guide to Quality in Online Teaching and Learning FLEXIkombiniranega izobraževanjaE EDUCATION NORWAY, Flexible Education Norway, Oslo, <https://www.eadl.org/wp-content/uploads/2020/03/A-guide-to-quality-in-online-teaching-andlearning-for-digital-sharing-Norway-Nov-2018.pdf> (accessed on 25 July 2022).
- Gaebel, M., Zhang, T., Stoeber, H. in Morrisroe, A. (2021). Digitally enhanced learning and teaching in European higher education institutions. European University Association absI

- Garrison, D. R., in Kanuka, H. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*, 7(2), 95–105, <http://dx.doi.org/10.1016/j.iheeduc.2004.02.001>.
- Graham, C. R. (2013). Emerging practice and research in blended learning. V M. J. Moore (ur.), *Handbook of distance education* (str. 333–350). (3. izdaja). New York, NY: Routledge.
- Graham, C. R., Woodfield, W., in Harrison, J. B. (2013). A framework for institutional adoption and implementation of blended learning in higher education. *The Internet and Higher Education*, 18, 4–14. <https://doi.org/10.1016/j.iheeduc.2012.09.003>
- Guiney, P. (2016), E-learning Provision, Participation and Performance, New Zealand Ministry of Education, Wellington, https://www.educationcounts.govt.nz/publications/tertiary_education/elearning/e-learning-provision-participation-and-performance (accessed on 1 September 2021).
- Huertas, E., Biscan, I., Ejlsing, C., Kerber, L., Kozłowska, L., Marcos Ortega, S., Lauri, L., in Risse, M. (2019). Considerations for Quality Assurance of E-Learning Provision. *EDEN Conference Proceedings*, 1, 222–230. <https://doi.org/10.38069/edenconf-2019-ac-0025>
- ICDE (2022), International Council for Open and Distance Education, International Council for Open and Distance Education (ICDE), Oslo, <https://www.icde.org/> (accessed on 21 June 2022).
- Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies, Ehlers, U., Camilleri, A., Pawłowski, J. (2014). State of the art review of quality issues related to open educational resources (OER), Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2791/80171>
- Martin, M. H. (2003). Factors influencing faculty adoption of Web-based courses in teacher education programs within the State University of New York (Doktorska dizertacija). Pridobljeno iz <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-04282003-161823/>.
- National Forum for the Enhancement of Teaching and Learning (2021a), Guide to Developing Enabling Policies for Digital Teaching and Learning, National Forum for the Enhancement of Teaching and Learning in Higher Education, Dublin, <https://hub.teachingandlearning.ie/resource/guide-to-developing-enabling-policies-for-digitalteaching-and-learning/> (accessed on 24 June 2022).
- National Forum for the Enhancement of Teaching and Learning in Higher Education (2020), INDEX Findings from Students and Staff Who Teach in Higher Education, National Forum for the Enhancement of Teaching and Learning in Higher Education, Dublin, <https://www.teachingandlearning.ie/index/> (accessed on 1 September 2021)
- New report: How blended learning can make education more inclusive | European Education Area.* (n.d.). Retrieved 27 July 2023, from <https://education.ec.europa.eu/node/2391>
- Niemiec, M., in Otte, G. (2009). An administrator's guide to the whys and hows of blended learning. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 13(1), 19–30. Pridobljeno <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=EJ837541>
- OECD (2021), Supporting the Digital Transformation of Higher Education in Hungary, Higher Education, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d30ab43f-en>.
- Orr, D., M. Rimini and D. Van Damme (2015), Open Educational Resources: A Catalyst for Innovation, Educational Research and Innovation, OECD Publishing, Paris.
- Picciano, A. G. (2009). Blending with purpose: The multimodal model. *Journal of the Research Center for Educational Technology*, 5(1), 4–14.
- Piper, T. (2010). What policy changes do experts recommend K-12 instructional leaders enact to support the implementation of online instruction and learning? (Doktorska dizertacija). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3430711).
- Porter, W. W., Graham, C. R., Spring, K. A., in Welch, K. R. (2014). Blended learning in higher education: Institutional adoption and implementation. *Computers in Education*, 75, 185–195. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.02.011>
- Powell, A. (2011). A case study of E-Learning initiatives in New Zealand's secondary schools (Doktorska dizertacija). Pridobljeno iz

- <http://pepperdine.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p15093coll2/id/120/rec/1>.
- Sharpe, R., Benfield, G., Roberts, G., in Francis, R. (2006). The undergraduate experience of blended e-learning: A review of UK literature and practice (pp. 1–103). The Higher Education Academy Incomplete Reference.
- Sklepi Sveta o boju proti krizi zaradi covid-19 v izobraževanju in usposabljanju 2020/C 212 I/03, (2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.CI.2020.212.01.0009.01.SLVintoc=OJ%3AC%3A2020%3A212I%3ATOC>
- SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ o akcijskem načrtu za digitalno izobraževanje
- SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ o prenovljeni agendi EU za visoko šolstvo
- Staring, F., Brown, M., Bacsich, P., in Ifenthaler, D. (2022b). *Digital higher education: Emerging quality standards, practices and supports*. OECD. <https://doi.org/10.1787/f622f257-en>
- Van Valkenburg, W. F., Dijkstra, W. P., De los Arcos, B., Goeman, K., Van Rompaey, V., in Poelmans, S. (2020, May). European Maturity Model for Blended Education. EADTU. <https://embed.eadtu.eu/download/2470/European%20Maturity%20Model%20for%20Blended%20Education.pdf?inline=1>
- Vuorikari, R., Kluzer, S., in Punie, Y. (2022, March 17). *DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes*. JRC Publications Repository. <https://doi.org/10.2760/115376>
- Wallace, L., in Young, J. (2010). Implementing blended learning: Policy implications for universities. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 13(4), 7.
- Watson, J., Murin, A., Vashaw, L., Gemin, B., in Rapp, C. (2010). Keeping pace with K-12 online learning: An annual review of policy and practice (str. 148). Incomplete Reference.
- Vuorikari, R., Kluzer, S. and Punie, Y., *DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes*, EUR 31006 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-48882-8, doi:10.2760/115376, JRC128415.

Povzetek poglavja

Poglavje se osredotoča na normativni okvir v evropskem visokem šolstvu, pri čemer je na evropski ravni ključen Akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027, ki poudarja pomen prilagajanja izobraževanja digitalni dobi ter določa prednostni področji: i) uvedba široke palete digitalnih tehnologij za izboljšanje in razširitev izobraževanja in usposabljanja, ii) izboljšanje digitalnih spretnosti in kompetenc za digitalno preobrazbo, da vsi učenci in študenti pridobijo digitalne kompetence, ki so bistvenega pomena za življenje, delo, učenje in napredovanje v svetu, ki je vse bolj odvisen od digitalne tehnologije. Poleg tega Akcijski načrt izpostavlja pomembnost uporabe orodja za samoocenjevanje SELFIE kot primer dobre prakse in razvoja digitalnih kompetenc, ki bi omogočale državljanom samozavestno in kritično uporabo digitalne tehnologije ter znanje in spretnosti, potrebne v sodobni digitalni družbi. Cilji evropskih politik naslavlajo in vključujejo predvsem smernice za: i) podpiranje visokokakovostnega izobraževanja; ii) izboljšanje njegove ustreznosti; iii) razvijanje digitalnih spretnosti Evropejcev in povečanje njihove prepoznavnosti; iv) spodbujanje inovacij in digitalne kompetence v vseh izobraževalnih institucijah ter v) odpiranje izobraževalnih sistemov.

V prvem delu podrobneje povzemamo evropske dokumente in usmeritve ter priporočila za članice EU. Opisujemo načine, kako vlade podpirajo VŠZ s širih zornih kotov: razvoja institucionalnih strategij za digitalizacijo in zagotavljanje kakovosti, razvoja, vzdrževanja, učinkovite rabe digitalne izobraževalne

infrastrukture, profesionalnega razvoja zaposlenih in sodelovanja ter preko procesa povratnih informacij, spremljanja ter zagotavljanja kakovosti. Poudarimo institucionalne politike in načine vpeljave kombiniranega izobraževanja ter identificiramo nekatere izzive pri vpeljavi normativnih okvirjev kombiniranega izobraževanja.

V nadaljevanju naslovimo še slovenski kontekst in obstoječe normativne podlage, ki vodijo VŠZ k oblikovanju praks kombiniranega izobraževanja. Izpostavljamo krovni dokument Digitalna Slovenija 2030, Resolucijo o nacionalnem programu visokega šolstva do 2030 (ReNPVŠ30), smernice hibridnega pristopa Nacionalne agencije za kakovost in izobraževanje, Smernice za izvajanje poklicnega in strokovnega izobraževanja v kombinirani obliki ter smernice za izobraževanje odraslih na daljavo, kombinirano in hibridno izobraževanje.

V drugem delu dajemo večji poudarek pripravi normativnih okvirjev na nivoju posameznih zavodov, podajamo primere raznolikih obstoječih institucionalnih okvirjev partnerskih zavodov projekta ter nudimo primer zasnove institucionalnega okvira kombiniranega izobraževanja.

V tretjem delu se bolj osredotočamo na element zunanjega zagotavljanja kakovosti in nudimo predlog usmeritev za zunanje ocenjevalce, ki so izpeljani iz postavljenih standardov kombiniranega izobraževanja iz WP2. Ločujemo med organizacijskim nivojem in pedagoško- didaktičnim nivojem. Zaznavamo, da tega poudarka v slovenskem prostoru še ni bilo, zato nudimo določene usmeritve in smernice, kako začeti razpravo na to tematiko in okvir za nadaljnje izboljšave.

Priloge

Priloga A: Okvir preverjanja pripravljenosti VŠZ na uporabo učne analitike

Tabela 1: Okvir preverjanja pripravljenosti VŠZ na uporabo učne analitike

Področje	Razmislek
Kultura in vizija	Institucionalna strategija VŠZ daje poudarek zagotavljanju najboljše možne učne izkušnje. Učna analitika se ne obravnava kot cilj sam po sebi, ampak kot orodje za pomoč pri doseganju institucionalnih prednostnih nalog, kot so izboljšano zadrževanje, napredovanje, dosežki in podpora učencem.
Vodstvo	Vodstvo institucije odobrava in spodbuja premik k procesom odločanja, ki temeljijo na podatkih učne analitike, na splošno in bolj specifično na področju poučevanja in učenja.
Tehnologija in viri podatkov	VŠZ ima sistem evidence študentov, povezan z virtualnim učnim okoljem, za učinkovito obravnavo podatkov. VŠZ uporablja tako deskriptivno analitiko, ki lahko zagotovi vpogled v študentove učne aktivnosti, kot tudi napovedno analitiko, ki omogoča napovedovanje prihodnjih akademskih uspehov.
Normativni okvir	Politike učne analitike so skladne z obstoječimi politikami, kot je poučevanje in učenje, podpora študentom in IT. Sprejete so nove politike, ki se nanašajo na etično in zakonito ravnanje s podatki študentov.
Kadrovske sposobnosti in zmogljivosti	Orodja učne analitike so na voljo vsem zaposlenim v instituciji. Osebe ima podporo pri razvoju specifičnega strokovnega znanja in izkušenj pri integraciji obstoječih virov podatkov. Institucije imajo osebe s strokovnim znanjem in izkušnjami na področju analitike. Strokovni razvoj je zagotovljen za osebe, vključeno v uporabo učne analitike, na primer z osebnim mentorstvom ali kot del obstoječih programov strokovnega razvoja zaposlenih.

Vir: Prirejeno po (Staring in drugi, 2022a)

Priloga B: Vprašalnik za VŠZ za ovrednotenje in izboljšanje izvajanja kombiniranega izobraževanja (prirejeno po Graham in drugi, 2013)

1) Splošno

- i) Kako VŠZ opredeljuje kombinirano izobraževanje?
- ii) Kako se je začelo izvajanje kombiniranega izobraževanja na VŠZ?
- iii) S kakšnimi težavami in izzivi ste se srečali pri poskusu izvajanja kombiniranega izobraževanja na vašem VŠZ?
- iv) Kaj je glavni namen uvedbe kombiniranega izobraževanja na VŠZ? (povezano z izboljšano pedagogiko, večjo fleksibilnostjo za študente/zaposlene, nižjimi stroški itd.)

2) Strategija

a) Vizija/Načrt

i. Kdo vodi/promovira iniciative kombiniranega izobraževanja na VŠZ?

ii. Je bila vizija/namen za kombinirano izobraževanje sporočena deležnikom VŠZ?
Če da, kako?

iii. Ali ima VŠZ eksplicitne politike, ki se nanašajo na kombinirano izobraževanje?

b) Strategija izvedbe

i. Ima VŠZ strategijo za izvajanje kombiniranega izobraževanja? Če da, kaj vključuje?

ii. Ima VŠZ strategijo za podporo zaposlenih (oddelkov in kateder) pri kombiniranem izobraževanju?

iii. Ima VŠZ strategijo za merjenje napredka izvajanja kombiniranega izobraževanja?

iv. Kako so zunanje omejitve, kot je akreditacija, vplivale na institucionalne odločitve o kombiniranem izobraževanju?

3) Struktura

a) Institucionalna politična struktura

i) Modeli – Ali ima VŠZ specifični model za kombinirano izobraževanje?
Če da, razložite kakšen.

ii) Razvoj predmetov – Ali ima VŠZ model za razvoj predmetov kombiniranega izobraževanja? Kako je videti proces razvoja predmetov?

iii) Rekrutacija – Kako se zaposleni odločajo za poučevanje na kombiniran način?

iv) Urnik – Kako so načrtovani predmeti kombiniranega izobraževanja?

v) Kako se predmetnik kombiniranega izobraževanja razlikuje od tradicionalnih?

b) Primerjava z izvedbo v živo in e-izobraževanjem

- i) Lastništvo – Kdo ima lastniško pravico predmetov kombiniranega izobraževanja? (akademske katedre/oddelki, centri za poučevanje in učenje, oddelek za spletno učenje ali nadaljnje izobraževanje itd.)
- ii) Ali so učni izidi ali kompetence enaki za predmete kombiniranega izobraževanja kot za njihove ekvivalente v tradicionalni izvedbi?
- iii) Učitelji – Ali poučujejo predmete isti učitelji?
- iv) Razmerje med študenti in učitelji – Ali se razmerje med študenti in učitelji razlikuje med tradicionalno izvedbo in kombinirano izvedbo?
- v) Ocenjevanje – Ali so študenti ocenjeni na enak način v predmetih kombiniranega izobraževanja kot tradicionalno izvedeni predmeti?
- vi) Obremenitev zaposlenih – Ali predmeti kombiniranega izobraževanja uporabljajo drugačno strukturo obremenitve zaposlenih kot tradicionalno izvedeni predmeti?
- c) Struktura spodbud
 - i) Spodbude za zaposlene – Ponujate kakršne koli spodbude zaposlenim, ki izvajajo kombinirano izobraževanje? Če da, katere so to? (npr. spodbude za napredovanje, financiranje, oprema, boljše merjenje obremenitve pri poučevanju predmetov kombiniranega izobraževanja)
- d) Fizična/Tehnološka infrastruktura
 - i) Katera dodatna tehnična infrastruktura, če sploh, je bila potrebna za podporo iniciativi kombiniranega izobraževanja (knjižnice, akademske storitve, ipd.)?
- e) Ocena
 - i) Kakšno ocenjevanje izvaja VŠZ za merjenje učnih izidov kombiniranega izobraževanja?
 - ii) Ali od študentov ali profesorjev zahtevate, da poročajo o metodah kombiniranega izobraževanja, ki jih uporabljajo pri svojih predmetih?
 - iii) Ali od študentov in/ali profesorjev zahtevate, da poročajo o kakovosti kombiniranega izobraževanja? Kako?

4) Podpora

- a) Strokovni razvoj zaposlenih
 - i) Katera tehnološka in pedagoška podpora je na voljo profesorjem, ki poučujejo predmete na kombiniran način?
 - ii) Izvajate usposabljanja za profesorje, ki se nanašajo na pedagoško-didaktične prakse v kombiniranem izobraževanju? Prosimo, opišite.

- iii) Poleg uvodnih usposabljanj izvajate redne seminarje ali tečaje za profesorje, da bi zagotovili posodobitve in/ali najboljše prakse? Prosimo, opišite.
- iv) Ali obstajajo načrti za povečanje podpore strokovnemu razvoju zaposlenih v prihodnje? Kateri so?
- b) Podpora študentom
 - i) Kako poteka podpora za študente pri predmetih kombiniranega izobraževanja?
 - ii) Katera podpora je na voljo za študente pri predmetih kombiniranega izobraževanja?

Priloga C: Samoevalvacijski obrazec VŠZ za uvedbo kombiniranega izobraževanja (prirejeno po Graham in drugi, 2013)

1) Strategija

- a) Namen
 - i) S kakšnim namenom se odločate za kombinirano izobraževanje?
 - ii) Je vaš namen kombiniranega izobraževanja enoten za celoten VŠZ?
 - iii) Je ta namen objavljen/javen?
 - iv) Če je vaša VŠZ objavila svoj namen že pred nekim časom, ste ga pregledali in posodobili?
 - v) Kakšen je vaš naslednji korak k izboljšanju vašega institucionalnega namena glede kombiniranega izobraževanja?
- b) Izvajanje
 - i) Katere skupine se zavzemajo za izvajanje kombiniranega izobraževanja (npr. vodstvo, fakulteta, oddelki/katedre)? Kako ga izvajajo?
 - ii) Strokovnjaki so vključeni v izvajanje kombiniranega izobraževanja.
 - iii) Vodstvo je vključeno v izvajanje kombiniranega izobraževanja.
 - iv) Oddelki in katedre so vključeni v izvajanje kombiniranega izobraževanja.
 - v) Kakšen je vaš naslednji korak k izboljšanju izvajanja kombiniranega izobraževanja?
- c) Definicija
 - i) Kakšna je vaša institucionalna definicija kombiniranega izobraževanja, če jo imate?
 - ii) Je vaša definicija kombiniranega izobraževanja enotna?

- iii) Je ta definicija objavljena?
- iv) So člani VŠZ seznanjeni z objavljeno definicijo?
- v) Če je vaša VŠZ objavila enotno definicijo že pred nekim časom, ste jo pregledali in posodobili?
- vi) Kakšen je vaš naslednji korak k izboljšanju vaše definicije kombiniranega izobraževanja?
- d) Politika (normativni okvir)
 - i) Je vaša VŠZ razvila politiko (normativni okvir) glede kombiniranega izobraževanja?
 - ii) Obstaja več različnih politik glede kombiniranega izobraževanja ali je ena enotna politika?
 - iii) Je ta politika objavljena?
 - iv) Kdo na VŠZ je seznanjen z objavljeno definicijo?
 - v) Če je vaša VŠZ objavila politiko že pred nekim časom, ste jo pregledali in posodobili?
 - vi) Kakšen je vaš naslednji korak v razvoju politike kombiniranega izobraževanja?

2) Struktura

- a) Upravljanje
 - i) Kdo na VŠZ nadzoruje odobritev in izvajanje kombiniranega izobraževanja?
 - ii) Kakšen je postopek za odobritev kombiniranega izobraževanja?
 - iii) Kakšen je naslednji korak k robustnim strukturam upravljanja?
- b) Modeli
 - i) Kakšen model kombiniranega izobraževanja uporabljate?
 - ii) Je vaša politika o modelih kombiniranega izobraževanja objavljena?
 - iii) Ali vaša VŠZ spodbuja uporabo odobrenih modelov kombiniranega izobraževanja?
 - iv) Če je vaša VŠZ razvila model kombiniranega izobraževanja, ali uporablja podatke za evalvacijo in (če je treba) za revizijo modela kombiniranega izobraževanja?
 - v) Kakšen je naslednji korak k oblikovanju formalne politike o modelih kombiniranega izobraževanja?
- c) Razpored

- i) Imajo študenti drugače označen urnik, ko se izvaja predmet na kombiniran način?
 - ii) Ali je mogoče znotraj aplikacije urnika označiti predmete kombiniranega izobraževanja?
 - iii) Kakšen je vaš naslednji korak k razvoju urnika kombiniranega izobraževanja?
 - d) Evalvacija
 - i) Kakšen proces evalvacije se trenutno uporablja za vaše kombinirane predmete?
 - ii) Kdo izvaja evalvacijo?
 - iii) Kako se uporabljajo podatki evalvacije?
 - iv) So evalvacije enotne?
 - v) Kakšen je vaš naslednji korak k razvoju sistematičnega procesa evalvacije?
- 3) Podpora
- a) Tehnična
 - i) Kakšno tehnično podporo ponuja VŠZ?
 - ii) Ali VŠZ ponuja tehnično podporo posebej za učitelje, ki izvajajo kombinirano izobraževanje?
 - iii) Ali VŠZ ponuja tehnično podporo študentom, ki uporabljajo kombinirano izobraževanje?
 - iv) Je tehnična podpora dobro vzpostavljena za učitelje in študente?
 - v) Kakšen je naslednji korak k izboljšanju vaše tehnične podpore?
 - b) Pedagoška
 - i) Kakšen je postopek razvoja kombiniranega izobraževanja na VŠZ?
 - ii) Kdo nadzoruje proces razvoja predmetov kombiniranega izobraževanja (npr. oddelki//katedre/fakultete, vodstvo)?
 - iii) So učitelji seznanjeni s postopkom?
 - iv) Če je vaša VŠZ razvila postopek razvoja kombiniranega izobraževanja, ga redno pregledujete in izboljšujete?
 - v) Kakšen je vaš naslednji korak k izboljšanju tega procesa?
 - c) Spodbude
 - i) Katere vrste spodbud so na voljo VŠZ za izvajanje kombiniranega predmeta (npr. denarna spodbuda, zmanjšanje obremenitve predmetov)?

- ii) So učitelji seznanjeni s temi spodbudami?
- iii) Če je vaša VSZ vzpostavila te spodbude že pred nekim časom, ste jih pregledali in posodobili?
- iv) Kakšen je vaš naslednji korak k izboljšanju strukture spodbud?